

آسیب‌شناسی سازمان‌های توسعه‌ای (۲): آسیب‌شناسی عملکرد سازمان گسترش و نوسازی صنعتی ایران (ایدرو)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

خدای بزرگ بخشایش پریمت بخشایند

بنام

تاریخ انتشار:
۱۴۰۱/۱۱/۱۸

شماره مسلسل: ۱۸۷۷۳
کد موضوعی: ۳۱۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

عنوان گزارش:

آسیب‌شناسی سازمان‌های توسعه‌ای (۲):
آسیب‌شناسی عملکرد سازمان گسترش و توسعه صنعتی ایران (ایدرو)

نام دفتر:

مطالعات انرژی، صنعت و معدن (گروه صنعت)

تهیه و تدوین کنندگان:

حسین رجب‌پور، سعید شجاعی

مدیر مطالعه:

سعید شجاعی

اظهار نظر کننده:

فرشاد مؤمنی

ناظر علمی:

محمدحسن معادی رودسری

صفحه آرا:

نفیسه حاجی صفری

ویراستار ادبی:

طاهره سیدمحمد

واژه‌های کلیدی:

۱. استراتژی توسعه صنعتی
۲. سیاست صنعتی
۳. اولویت‌بندی
۴. صنایع پیشران

فهرست مطالب

۷

چکیده

۸

خلاصه مدیریتی

۱۰

مقدمه

۱۱

۱. مأموریت فعلی

۱۳

۲. ساختار سازمانی

۱۳

۳. مروری بر عملکرد ایدرو در سه برنامه توسعه گذشته

۱۳

۴. آسیب‌شناسی عملکرد ایدرو

۲۰

جمع‌بندی و پیشنهادها

۲۷

منابع و مآخذ

۲۷

پیوست

فهرست جداول

- جدول ۱. دوره‌های فعالیت ایدرو، فلسفه، اهداف و وقایع مهم ۱۵
- جدول ۲. طرح‌های به‌بهره‌برداری رسیده در حوزه‌های اولویت‌دار ایدرو (۱۴۰۰-۱۳۸۴) ۲۱
- جدول ۳. طرح‌های در دست اجرا تا انتهای سال ۱۴۰۰ ..... ۲۴
- جدول ۴. طرح‌های در دست مطالعه ایدرو (تا انتهای سال ۱۴۰۰) ۲۵

فهرست نمودارها

- نمودار ۱. جایگاه نهادهای توسعه‌ای ۱۰
- نمودار ۲. حوزه‌های فعالیت سازمان گسترش و توسعه صنایع ایران (ایدرو) ۱۶
- نمودار ۳. ساختار سازمانی ایدرو ۱۷
- نمودار ۴. میزان سرمایه‌گذاری پروژه‌های به‌بهره‌برداری رسیده به قیمت جاری (۱۴۰۰-۱۳۸۴) ۱۸
- نمودار ۵. میزان سرمایه‌گذاری پروژه‌های به‌بهره‌برداری رسیده به قیمت ثابت (۱۴۰۰-۱۳۸۴) ۱۹
- نمودار ۶. میزان منابع عمومی (ریالی) پروژه‌های ایدرو در سال‌های منتخب (قیمت جاری) ۲۰
- نمودار ۷. میزان منابع عمومی (ریالی) پروژه‌های ایدرو در سال‌های منتخب (به قیمت ثابت (۱۳۹۰)) ۲۰
- نمودار ۸. سهم سرمایه‌گذاری با مشارکت ایدرو در حوزه‌های راهبردی (۱۴۰۰-۱۳۸۴) ۲۲
- نمودار ۹. مقایسه سرمایه‌گذاری در پروژه‌های به‌بهره‌برداری رسیده ایدرو در برنامه‌های توسعه (۱۴۰۰-۱۳۸۴) ۲۳
- نمودار ۱۰. وضعیت پیشرفت طرح‌های در دست اجرای ایدرو در برنامه ششم توسعه ۲۴

فهرست شکل‌ها

- شکل ۱. هزینه‌های دولتی در صنعت کوانتوم (برچسب میلیارد دلار) ۱۳
- شکل ۲. سهم کشورها از مقاله‌های معتبر مرتبط با کوانتوم (سال ۲۰۲۱) ۱۴
- شکل ۳. آمار نسبی اختراعات ثبت شده در حوزه فناوری کوانتوم (درصد) ۱۵
- شکل ۴. فعالیت‌های کوانتومی ژاپن (japantimes.co.jp, ۲۰۲۱) ۱۷
- شکل ۵. نسبت هزینه‌های دولتی عضو اتحادیه اروپا در حوزه فناوری کوانتوم (درصد) ۱۸
- شکل ۶. توزیع جهانی تعداد اختراعات ثبت شده کوانتومی در کشورهای مختلف ۲۰

آسیب‌شناسی سازمان‌های توسعه‌ای (۲): آسیب‌شناسی عملکرد سازمان گسترش و نوسازی صنعتی ایران (ایدرو)

[چکیده]

براساس بررسی‌های گزارش حاضر، اختلالات و ضعف موجود در عملکرد ایدرو از چهار عامل ناشی می‌شود که عبارتند از: ضعف در مأموریت‌محوری، ضعف‌های حقوقی در تعریف مدل مشارکت ایدرو در سرمایه‌گذاری‌های صنعتی و اختلال در انجام مأموریت‌ها، بازگشت ناقص منابع حاصل از واگذاری شرکت‌ها و اختلال در تأمین مالی سرمایه‌گذاری‌ها و دست آخر عدم انطباق منطق خصوصی‌سازی از منظر توسعه صنعتی.

به‌منظور رفع چالش‌های پیش‌گفته، مأموریت‌محوری سازمان با تمرکز بر توسعه و تکمیل زنجیره ارزش داخلی صنایع ماشین‌سازی و صنایع حمل‌ونقل (خودرو)، اصلاح حکم بند «ح» ماده (۴۶) برنامه ششم و اصلاح مواد (۱) و (۳) قانون اجرای اصل چهل‌وچهارم (۴۴) قانون اساسی و بازگشت منابع واگذاری‌های مبتنی بر رد دیون پیشنهاد شده است.

سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران (ایدرو) به‌عنوان قدیمی‌ترین سازمان توسعه‌ای کشور، در ۵۵ سالی که از تأسیس آن می‌گذرد نقش بسیار مهمی در شکل‌گیری صنایع سنگین و مادر، صنایع حمل‌ونقل، توسعه فناوری‌های پیشرفته، بازسازی و نوسازی صنایع موجود (نظیر صنایع نساجی)، کمک‌های فنی و مهندسی به صنایع و ارائه آموزش‌های مدیریتی به صاحبان صنایع برعهده داشته است. با وجود دستاوردهای به‌دست آمده، این سازمان در انجام وظایف خود در دو برنامه پنجم و ششم توسعه با مشکلات جدی روبه‌رو بوده که موجب شده سطح فعالیت و تأثیرگذاری آن به‌شدت کاهش یابد. نتایج بررسی پروژه‌های به بهره‌برداری رسیده نشان می‌دهد که سهم این سازمان در برنامه چهارم توسعه از این پروژه‌ها، ۴۹ طرح، در برنامه پنجم توسعه ۱۹ طرح و در برنامه ششم توسعه تنها ۵ طرح بوده است.

[خلاصه مدیریتی]

در برنامه توسعه پنجم به کمتر از ۴۰۰ میلیارد تومان و در برنامه ششم توسعه به کمتر از ۵۰ میلیارد تومان رسیده است که بیانگر کاهش شدید سرمایه‌گذاری‌هاست. از طرفی بررسی طرح‌های نیمه‌تمام و در دست اجرای ایدرو حاکی از آن است که تمام ۹ طرح در دست اجرا در سال ۱۴۰۱ با تأخیری بین ۲۰ تا ۷۰ درصدی نسبت به اهداف برنامه‌های مواجه هستند. از این میان، طرح‌های حوزه صنایع پیشرفته و صنایع حمل‌ونقل، تأخیرهای بیشتری را متحمل شده‌اند. بنابراین ایدرو در دوره برنامه ششم توسعه با کاهش سرمایه‌گذاری، به بهره‌برداری نرسیدن به موقع پروژه‌ها و در مجموع تضعیف عملکرد روبه‌رو بوده است. براساس بررسی‌های این گزارش، اختلالات و ضعف موجود در عملکرد ایدرو از چهار عامل ناشی می‌شود که عبارتند از:

۱ ضعف در مأموریت محوری: علی‌رغم آنکه مأموریت اصلی ایدرو، گسترش و نوسازی صنایع است و با وجود تعریف مأموریت‌هایی درون سازمان (نظیر توسعه زنجیره ارزش صنایع پیشرفته، صنایع نفت و گاز و انرژی و صنایع حمل‌ونقل)، پیوند میان این مأموریت‌ها و اسناد بالادستی که اقدامات این سازمان را هم‌راستا با جهت‌گیری‌های کلان میان‌مدت کشور سازد وجود ندارد. به عبارت دیگر، در برنامه‌های توسعه به‌ویژه برنامه ششم توسعه، مأموریت مشخصی برای این سازمان در طول دوره برنامه تعیین نشده که این موضوع مانع هم‌راستایی و هم‌افزایی کامل پروژه‌های این سازمان با سایر سرمایه‌گذاری‌ها و سیاست‌های صنعتی دولت است. این نقطه ضعف را در بنیادی‌ترین سطح می‌توان ناشی از فقدان تدوین استراتژی توسعه صنعتی دانست.

۲ ضعف‌های حقوقی در تعریف مدل مشارکت ایدرو در سرمایه‌گذاری‌های صنعتی و اختلال در انجام مأموریت‌ها: با تصویب قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی محدوده و مقررات جدیدی برای فعالیت سازمان‌های توسعه‌ای تدوین شد^۱ که مهم‌ترین آن لزوم سرمایه‌گذاری با مشارکت بخش خصوصی و در صورت عدم تمایل بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری پس از اعلان عمومی، مجوز سرمایه‌گذاری تا ۱۰ درصد پروژه صرفاً در مناطق محروم و صنایع پیشرفته بود.^۲ این مدل سرمایه‌گذاری بجز

در غالب کشورهای در حال توسعه، به‌ویژه کشورهای نفتی، سرمایه‌گذاری صنعتی بر خلاف سرمایه‌گذاری در تجارت، فعالیتی پُربیسک، دیربازده و نیازمند انواع و اقسام قابلیت‌های سازمانی و فناوریانه (از محاسبه بهای تمام‌شده تولید تا مدیریت بهینه فرایند تولید، انگیزش کارکنان، تدوین استراتژی‌های رقابتی و نفوذ در بازار رقبا و...) است. از این منظر، سرمایه‌گذاری صنعتی به‌ویژه در حوزه‌های جدید، حتی با وجود بازدهی بالاتر نسبت به سایر کسب‌وکارها، کمتر مورد اقبال بخش خصوصی است. بر این اساس، سازمان‌های توسعه‌ای با هدف تسهیل سرمایه‌گذاری و توسعه صنایع پیش‌سازان، کاهش ریسک‌های سرمایه‌گذاری و کمک به بهبود قابلیت‌های مدیریتی و سازمانی واحدهای تولیدی تشکیل شده‌اند.

سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران (ایدرو) سازمانی توسعه‌ای است که با هدف تسریع توسعه صنعتی در کشور و کمک به ایجاد قابلیت‌های سازمانی و فناوریانه در سال ۱۳۴۶ پایه‌گذاری شد. در ۵۵ سالگی که از تأسیس ایدرو می‌گذرد، سازمان مذکور به‌عنوان قدیمی‌ترین سازمان توسعه‌ای کشور، نقش بسیار مهمی در شکل‌گیری صنایع سنگین و مادر، صنایع حمل‌ونقل، توسعه فناوری‌های پیشرفته، بازسازی و نوسازی صنایع موجود (نظیر صنایع نساجی)، کمک‌های فنی و مهندسی به صنایع و ارائه آموزش‌های مدیریتی به صاحبان صنایع برعهده داشته است. با وجود دستاوردهای به‌دست آمده، این سازمان در انجام وظایف خود در دو برنامه پنجم و ششم توسعه با مشکلات جدی روبه‌رو بوده که موجب شده سطح فعالیت‌های آن و تأثیرگذاری این سازمان در این برنامه‌ها به شدت کاهش یابد. نتایج بررسی پروژه‌های به بهره‌برداری رسیده نشان می‌دهد که سهم این سازمان در برنامه چهارم توسعه از این پروژه‌ها، ۴۹ طرح، در برنامه پنجم توسعه ۱۹ طرح و در برنامه ششم توسعه تنها ۵ طرح بوده است. شایان ذکر است که اگر میزان سرمایه‌گذاری در پروژه‌های به بهره‌برداری رسیده بر مبنای قیمت ثابت (۱۳۹۰) محاسبه شود، نتایج به‌دست آمده نشان می‌دهد که سهم سرمایه‌گذاری ایدرو در پروژه‌های به بهره‌برداری رسیده خود در برنامه چهارم توسعه در حدود ۶۰۰ میلیارد تومان بوده که این سرمایه‌گذاری

۱. به‌موجب ماده (۸۶) این قانون، قواعد مطرح شده در آن برای سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران لازم‌الاجرا گردید.
 ماده (۸۶) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی - کلیه وزارتخانه‌ها، مؤسسه‌های دولتی و شرکت‌های دولتی موضوع ماده (۴) قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱ و همچنین کلیه دستگاه‌های اجرایی، شرکت‌های دولتی و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت که شمول قوانین و مقررات عمومی بر آنها مستلزم ذکر نام یا تصریح نام آنهاست، از جمله شرکت ملی نفت ایران و شرکت‌های تابعه و وابسته به آن، سایر شرکت‌های وابسته به وزارت نفت و شرکت‌های تابعه آن، سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران و شرکت‌های تابعه آن، سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران و شرکت‌های تابعه آن، سازمان در حال تصفیه صنایع ملی ایران و شرکت‌های تابعه آن، مرکز تهیه و توزیع کالا و همچنین سهام متعلق به دستگاه‌ها، سازمان‌ها و شرکت‌های فوق‌الذکر در شرکت‌های غیردولتی و شرکت‌هایی که تابع قانون خاص می‌باشند و بانک‌ها و مؤسسات اعتباری در فعالیت‌های اقتصادی مشمول مقررات این قانون خواهند بود.
 ۲. ماده (۳) - تبصره «۷» - سرمایه‌گذاری و مشارکت سازمان‌های توسعه‌ای کشور در فعالیت‌های موضوع گروه (۲) ماده (۲) این قانون و در چارچوب قانون تأسیس و اساسنامه آن سازمان‌ها، با رعایت سقف تعیین شده در مورد سهم بازار موضوع تبصره «۱» بند «ب» ماده (۳) مجاز است، مشروط به اینکه موارد مشارکت و سرمایه‌گذاری در گروه (۲) باشد و مزاد بر سقف تعیین شده برای فعالیت‌های این گروه حداکثر ظرف سه سال از شروع بهره‌برداری واگذار شود. سهام سهم‌الشرکه و حق تقدم سازمان‌ها در بنگاه‌های موضوع گروه‌های (۱) و (۲) تا هنگامی که واگذار نشده است توسط سازمان توسعه‌ای ذی‌ربط اداره می‌شود. وجود حاصل از واگذاری‌ها جهت اجرای مفاد بند «د» سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی و ماده (۲۹) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی به خزانه واریز می‌شود. هفتاد درصد (۷۰٪) وجوه حاصل از واگذاری شرکت‌های وابسته به سازمان‌های توسعه‌ای کشور در اختیار سازمان‌های مذکور برای مشارکت با بخش غیردولتی به‌منظور توسعه اقتصادی مناطق کمتر توسعه‌یافته، تکمیل طرح‌های نیمه‌تمام، ایفای وظایف حاکمیتی در حوزه‌های نوین با فناوری پیشرفته و پُرخطر و آماده‌سازی بنگاه‌ها جهت واگذاری مصرف می‌شود. برای انجام بقیه تکالیف مذکور در بند «د» سیاست‌ها و ماده (۲۹) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی از محل وجوه حاصل از واگذاری سایر شرکت‌ها عمل می‌شود.

هزینه‌ها نگاه می‌کند و در آن، تفاوتی میان شرکت‌ها و منطبق مالکیت دولت گذاشته نمی‌شود. در این دیدگاه، ریسک‌های سرمایه‌گذاری و شبکه‌سازی صنعتی، ظرفیت‌های بخش خصوصی برای مدیریت واحدهای بزرگ صنعتی و گلوگاه‌های توسعه صنعتی و... که موضوع نقش‌آفرینی سازمان‌های توسعه‌ای در کشورهای در حال توسعه است، چندان مطرح نیست. در نتیجه می‌توان گفت در یک سطح بالاتر از موضوع گزارش حاضر، نیاز به بازنگری توسعه‌ای در قوانین و سیاست‌های خصوصی‌سازی احساس می‌شود.

به‌منظور رفع چالش‌های پیش‌گفته، می‌توان پیشنهادهایی به شرح ذیل در دو قالب ارتقای عملکرد و اصلاح قوانین ارائه داد:

■ تمرکز بیشتر بر مأموریت‌محوری و ارتقای عملکرد در حوزه گسترش صنایع با تمرکز ایدرو بر توسعه زنجیره ارزش صنایع ساخت-محور نظیر توسعه و تکمیل زنجیره ارزش داخلی صنایع ماشین‌سازی و صنایع حمل‌ونقل (خودرو).

■ تمرکز بیشتر بر ارتقای عملکرد در حوزه وظایف نوسازی و بازسازی با اصلاح حکم بند «ح» ماده (۴۶) قانون برنامه ششم مشتمل بر افزودن «تعیین محل تأمین منابع مالی مورد نیاز» و اولویت‌های مربوط به «صنایع اولویت‌دار» و انتشار فهرست طرح‌ها در قالب پیوست برنامه.

■ اصلاح قوانین از جمله مواد (۱) و (۳) قانون اجرای اصل چهارم (۴۴) قانون اساسی به‌صورت:

در ماده (۱) تعریف سازمان‌های توسعه‌ای با تأکید بر هدف شرکت یعنی اجرای سیاست‌های راهبردی دولت به‌جای تأکید بر میزان سهم دولت، در ماده (۳) تأکید بر لزوم واگذاری شرکت‌های ایجاد یا نوسازی شده در مدت معین (منع شرکت‌داری) به‌جای محدود کردن سرمایه‌گذاری بیش از ۵۰ درصد سازمان‌های توسعه‌ای به صنایع پیشرفته یا مناطق محروم.

ارتقای عملکرد با بازگشت منابع حاصل از رد دیون سال‌های گذشته و نیز تصریح بر برگشت مطالبات معوق به سازمان در بودجه‌های سنواتی.

مشکلاتی که در نحوه اجرای عملیاتی دربر دارد، محدودیت‌هایی را برای مشارکت مؤثر سازمان‌هایی نظیر ایدرو در توسعه صنعتی (و اجرای سیاست‌های راهبردی صنعتی کشور) ایجاد می‌کند. افزایش سطح تأثیرگذاری سازمان‌های توسعه‌ای نیازمند اصلاحات حقوقی و تغییر مدل سرمایه‌گذاری این سازمان‌هاست.

۳ بازگشت ناقص منابع حاصل از واگذاری شرکت‌ها و اختلال

در تأمین مالی سرمایه‌گذاری‌ها: اگرچه در اساسنامه ایدرو، واگذاری شرکت‌های ایدرو پس از تأسیس یا نوسازی مقرر شده بود، اما با تصویب قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهارم (۴۴) قانون اساسی فرایند واگذاری تحت مدیریت سازمان خصوصی‌سازی درآمد که بعضی واگذاری‌های آن بدون انتقال تعهدات به مالکین جدید در این فرایند است. وقوع تحریم‌ها، افزایش بی‌انضباطی مالی دولت (افزایش حجم کسری بودجه) از یک طرف مانع از کمک مؤثر دولت به ایدرو برای تسریع در انجام سرمایه‌گذاری‌های صنعتی خود شده و از طرف دیگر، وجود مطالبات معوق یا تهاتر مطالبات در قالب رد دیون، گردش مالی فعالیت‌های ایدرو و اختصاص منابع داخلی سازمان به پروژه‌های جدید را با اختلال مواجه کرده است.

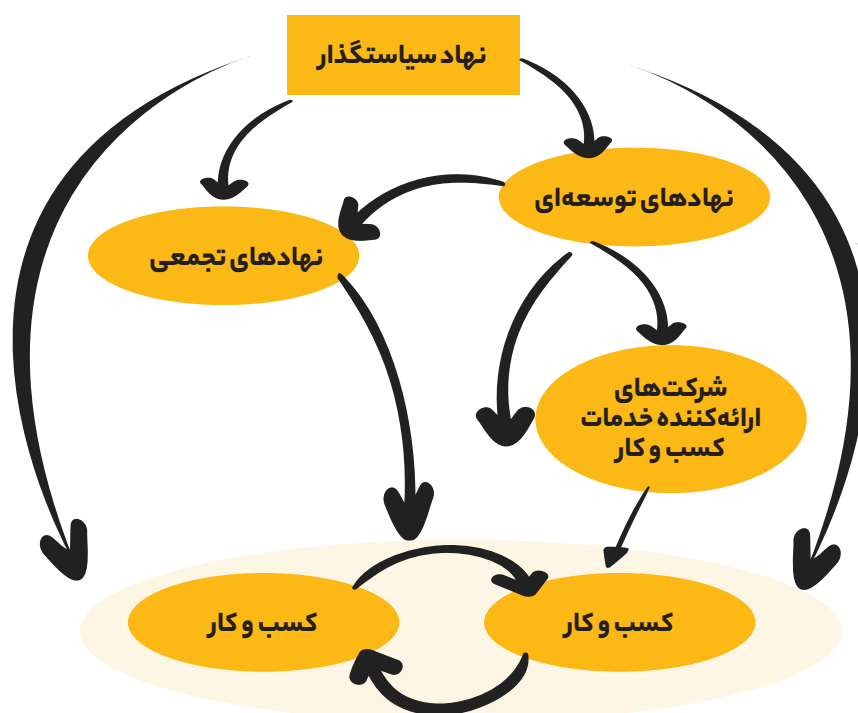
۴ عدم انطباق منطق خصوصی‌سازی با الزامات توسعه

صنعتی: آنچه در سه محور قبل ذکر شد، مسائلی هستند که عمدتاً گریبانگیر ایدرو در سال‌های پس از تصویب قانون اجرای اصل چهارم (۴۴) قانون اساسی است. قابلیت‌های توسعه‌ای ایدرو هم تحت تأثیر تحریم‌ها و کسری بودجه دولت و هم تحت تأثیر این قانون تضعیف شده است. حال آنکه منطق‌های حضور این سازمان (مرحله توسعه صنعتی ایران) از میان نرفته است. صرف‌نظر از موارد بالا، از منظر بازتنظیم سیاست‌های توسعه، نیاز به یک بازنگری عمیق در منطق واگذاری شرکت‌ها احساس می‌شود. منطق واگذاری در قانون، منطق کارایی است که به همه شرکت‌ها از منظر مالکیت و مدیریت

[مقدمه]

سازمان توسعه صنعتی ملل متحد (یونیدو)^۱، سازمان‌های توسعه‌ای را نهادهای پشتیبان که خدمات صنعتی و خدمات پشتیبانی برای گسترش صنعتی ارائه می‌دهند تعریف می‌کند. از نظر یونیدو، سازمان‌های توسعه‌ای دسترسی شرکت‌ها را به اطلاعات، مهارت‌ها، تأمین مالی و سایر منابعی که آنها نیاز دارند، تسهیل می‌کنند (یونیدو، ۱۳۸۴: ۵۷-۵۴). جایگاه سازمان‌های توسعه‌ای نسبت به دولت و شرکت‌ها در نمودار ۱ آمده است.

نمودار ۱. جایگاه نهادهای توسعه‌ای

مأخذ: (نیلی و علایی کلجایی، ۱۳۹۱: ۱۲۴)

همان‌طور که نمودار ۱ نشان می‌دهد، سازمان‌های توسعه‌ای را می‌توان نهادهای تسهیل‌گر یا واسطه میان نهادهای سیاستگذار و بنگاه‌های صنعتی در نظر گرفت. به تعبیر دقیق‌تر، سازمان‌های توسعه‌ای سازمان‌هایی هستند که در خدمت فرایند اجرای سیاست‌های صنعتی قرار گرفته و با راهیابی از محدودیت‌های بخش دولتی، به دولت امکان می‌دهند تا نقش مؤثرتری در هدایت سیاست‌های صنعتی و تسهیل فعالیت شرکت‌ها و واحدهای صنعتی ایفا کنند. (نیلی و همکاران، ۱۳۸۲: ۲۳)

سازمان‌های توسعه‌ای را می‌توان ابزاری برای خارج کردن و مصون نگه‌داشتن برخی فعالیت‌های اقتصادی دولتی از محدودیت‌های ذاتی دستگاه‌های ستادی و حاکمیتی دانست. سازمان‌های توسعه‌ای با وجود آنکه دستگاه‌های حاکمیتی نیستند، اما از ساختاری برخوردارند که در عین مالکیت دولتی به‌طور عمده، با سازوکار

1. The United Nations Industrial Development Organization (UNIDO)

دستگاه‌های خصوصی کار می‌کنند. یعنی مزیت‌های هر دو بخش دولتی و خصوصی را دارند؛ در واقع هم پشتیبانی دولت به لحاظ توانمندی‌های قانونی و مالی و هم نگاه بخش خصوصی از لحاظ استاندارد و کیفیت مدیریت و نیروی انسانی، فرایندها و روش‌ها را به همراه دارند. سازمان‌های توسعه‌ای در دنیا مجموعه‌ای از سه دسته «سازمان‌ها و شرکت‌های دولتی»، «نهادهای مالی توسعه‌ای» و «مؤسسات تحقیقاتی و آموزشی توسعه‌ای» هستند. از این میان، از لحاظ حقوقی آنچه با عنوان سازمان‌های توسعه‌ای در ایران شناخته می‌شود، در واقع تعدادی از شرکت‌های دولتی و بانک‌های تخصصی دولتی هستند که وفق قوانین موجود در کشور، از جمله قانون اجرای اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی کشور، با عنوان «سازمان توسعه‌ای» جایگاه، نقش و کارکردهای آن با سایر شرکت‌های دولتی متفاوت شده است.

سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران (ایدر) قدیمی‌ترین سازمان توسعه‌ای کشور است که به عنوان یک شرکت دولتی در سال ۱۳۴۶ برای تسهیل فعالیت‌های تولیدی و کمک به بلوغ فعالیت‌های صنعتی در کشور ایجاد شد. گذشتت بالغ بر نیم قرن از حیات این مجموعه و اقدامات متعددی که در این مدت از سوی این نهاد برای تقویت تولید در کشور صورت گرفته و نیز چالش‌های متعددی که این نهاد در حال حاضر با آن روبه‌رو است، زمینه‌ساز تدوین این گزارش شده است.

گزارش حاضر در قسمت تاریخچه به سابقه ایدر و دوره‌های فعالیت آن می‌پردازد و حوزه‌های مورد توجه و اولویت‌های ایدر را در این دوره‌ها معرفی می‌کند. در بخش بعدی مأموریت ایدر را در حال حاضر معرفی و سپس ساختار آن را تشریح می‌کند. بخش سوم به بررسی عملکرد ایدر در دو دهه اخیر یعنی در طول سه برنامه چهارم تا ششم توسعه اختصاص دارد. بخش چهارم نیز آسیب‌شناسی عملکرد ایدر را انجام داده و در انتها جمع‌بندی و پیشنهادهای سیاستی گزارش ارائه شده است.

[تاریخچه]

■ **سوم:** مشارکت با سرمایه‌گذاران خارجی که تقاضای سرمایه‌گذاری در صنایع و معادن ایران داشتند و میزان و نوع سرمایه‌گذاری آنها چنان بود که سرمایه‌گذاران ایرانی نمی‌توانستند به تنهایی شریک آنها شوند یا سرمایه‌گذار، دولت خارجی بود و می‌خواست با دولت ایران مشارکت کند.

با توجه به نکات گفته شده، گسترش و نوسازی صنعتی با سرمایه‌گذاری مستقیم یا با مشارکت در پروژه‌های سرمایه‌گذاری را می‌توان مهم‌ترین هدف تأسیس این سازمان ارزیابی کرد. در چارچوب این اهداف می‌توان دو فعالیت گسترش و نوسازی را به صورت زیر تعریف کرد: (ایدرو، ۱۳۸۶: ۲۱)

■ **گسترش صنایع:** مجموعه‌ای از اقدامات ایجاد یا ابداعی است که منجر به واحدهای صنعتی یا صناعی جدید شود تا نیازهای صنعتی کشور را بر اساس منطق تجاری و عملی در یک بازه زمانی برآورده کند. در واقع در اینجا افزایش ظرفیت‌ها یا قابلیت‌های مولد کشور از طریق کمک به شکل‌گیری صنایع پایه‌ای (مانند صنایع ماشین‌سازی) مورد نظر بوده است.

■ **نوسازی صنایع:** مجموعه‌ای از اقدامات اصلاحی یا ابداعی است که واحدهای صنعتی یا صنایع موجود را به وضعیت رقابت‌مند بر اساس منطق تجاری و علمی در یک بازه زمانی برساند.

طبق ماده (۲) قانون تأسیس سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران، مصوب ۱۳۴۶/۴/۲۶، این سازمان و کلیه شرکت‌ها و واحدهای تابعه و وابسته به آن، تابع قوانین و مقررات و آیین‌نامه‌های عمومی مربوط به مؤسسات دولتی و وابسته به دولت (نظیر قانون استخدام کشوری) و قانون محاسبات عمومی نمی‌باشند مگر آنکه در قانونی صراحتاً از سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران اسم برده می‌شود. در این راستا، ایدرو به صورت شرکتی دولتی تأسیس شد که کارمندان آن از قانون استخدام کشوری مستثنی بوده و جزو کارکنان دولت محسوب نمی‌شدند، همچنین این سازمان شخصیت حقوقی مستقل داشت و می‌توانست از محل سود پروژه‌ها به کارکنان پاداش دهد. با مرور فعالیت‌های ایدرو در ۵۵ سال گذشته، این فعالیت‌ها را می‌توان در قالب پنج دوره از یکدیگر متمایز کرد، این دوره‌ها در ادامه معرفی شده‌اند.

■ دوره استقرار و گسترش (۱۳۴۶-۱۳۵۶)

در این دوره طیفی از صنایع بزرگ و مادر و صنایع وابسته به آن توسط سازمان گسترش ایجاد شد. از جمله شرکت‌های ماشین‌سازی اراک، ماشین‌سازی تبریز، تراکتورسازی تبریز، آلومینیوم ایران (ایرالکو)، هپکو، کشتی‌سازی خلیج فارس، کشتی‌سازی اروندان، واگن‌سازی

سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران (ایدرو) در تیرماه ۱۳۴۶ با تقلید از سازمان گسترش و نوسازی صنعتی ایتالیا با دو وظیفه اصلی ایجاد بنگاه‌های صنعتی جدید و نوسازی بنگاه‌های فرسوده تأسیس شد. ماده (۱) اساسنامه این سازمان که در تاریخ ۱۳۴۶/۷/۱۲ به تصویب مجلس رسید، به دولت اجازه می‌دهد «به منظور گسترش و نوسازی صنایع و معادن کشور از راه بررسی‌های علمی و صنعتی و تهیه و تربیت کادر مدیریت و تأسیس شرکت‌های صنعتی و معدنی و خدمات و یا مشارکت در آنها و کمک و راهنمایی‌های فنی به واحدهای صنعتی و معدنی» مؤسسه مستقلی به نام «سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران» تأسیس کند. در واقع سه هدفی که برای تأسیس این سازمان در ماده (۱) اساسنامه ذکر شده عبارتند از:

■ تربیت کادر مدیریتی برای شرکت‌ها و واحدهای صنعتی،

■ تأسیس شرکت‌های صنعتی و معدنی و خدماتی یا مشارکت در آنها،

■ کمک و راهنمایی‌های فنی به واحدهای صنعتی و معدنی.

بنابراین فعالیت در سه حوزه تربیت مدیر، تأسیس شرکت‌ها و ارائه کمک‌های فنی به شرکت‌ها، سه وظیفه این سازمان در بدو تأسیس بوده است. در واقع تربیت مدیر، پیش از تشکیل ایدرو، در قالب ایجاد «سازمان مدیریت صنعتی» از ابتدای دهه ۱۳۴۰ مورد توجه قرار گرفته بود و پس از تشکیل ایدرو، سازمان مذکور به زیرمجموعه ایدرو منتقل شد. بنابراین می‌توان گفت که مهم‌ترین هدف از تأسیس ایدرو، تمرکز بر رفع موانع فناورانه و نهادی توسعه صنعتی از طریق تمرکز بر بازسازی و نوسازی سازمانی و فنی صنایع موجود، ایجاد صنایع ماشین‌سازی به عنوان اصطلاحاً آبشار فناوری (محل دریافت فناوری‌های تولیدی توسط بنگاه‌های داخلی) و ایجاد صنایع سرمایه‌ای-واسطه‌ای (صنایع سنگین) به عنوان حلقه‌های مفقوده شکل‌گیری زنجیره‌های ارزش صنعتی در داخل بوده است. بر این اساس از زبان دکتر رضا نیازمند، اولین رئیس سازمان گسترش و نوسازی ایران، اهداف تشکیل این سازمان در حوزه ایجاد صنایع را می‌توان به صورت زیر برشمرد: (نیازمند، ۱۳۹۴: ۳۷-۳۲)

■ **اول:** تأسیس صنایع سنگین، که سرمایه‌گذاری زیادی لازم داشتند و بخش خصوصی از عهده آن بر نمی‌آمد و در ضمن صنایع مادر محسوب می‌شدند و به توسعه بخش خصوصی کمک می‌کردند. همچنین صناعی که مورد نیاز اقتصاد کشور بودند و منظور از آنها سوددهی نبود (مثلاً ساخت تراکتور برای کشاورزان).

■ **دوم:** نوسازی صنایع کهنه و زیان‌ده که اغلب صاحبان آنها ورشکست شده بودند و کارخانه تعطیل یا در شرف تعطیلی بود.

۱. در ادامه متن برای تسهیل در بیان عنوان سازمان از عبارت «سازمان گسترش» یا «ایدرو» برای بحث درباره «سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران» استفاده شده است.

بیشترین تمرکز خود را بر سرمایه گذاری مشارکتی در اجرای طرح های صنعتی مصروف کند. علاوه بر این، پیمانکاری عمومی در پروژه های پارس جنوبی (فازهای ۱، ۶، ۷، ۸، ۱۷ و ۱۸) و برنامه توسعه صنعت خودرو و قطعه سازی در این سال ها پیگیری شد.

■ دوره واگذاری مسئولیت ها (۱۳۹۰ - ۱۳۸۷)

همچنانکه در ابتدا ذکر شد، اساسنامه ایدرو وظایف این سازمان را در سه حوزه «تربیت کادر مدیریتی برای شرکت ها و واحدهای صنعتی»، «تأسیس شرکت های صنعتی و معدنی و خدماتی یا مشارکت در آنها» و «کمک و راهنمایی های فنی به واحدهای صنعتی و معدنی» عنوان می کند. طبق این اساسنامه، تأسیس شرکت های صنعتی و معدنی و خدماتی یا مشارکت در آنها بدون محدودیت میزان سهم، جزو اختیارات و وظایف ایدرو معین شده است. این در حالی است که طبق قانون اجرای اصل چهارم (۴۴) قانون اساسی (مصوب ۱۳۸۶)، سازمان های توسعه ای از جمله ایدرو باید تأسیس واحدهای صنعتی را بجز در دو حوزه مناطق محروم و صنایع پیشرفته به بخش خصوصی واگذار کنند و در پروژه های مشترک در این حوزه ها هم به گونه ای مشارکت کنند که بخش خصوصی بیش از نیمی از سهم را به خود اختصاص دهد.

اگرچه در قالب اصلاحات بعدی قانون اجرای اصل چهارم (۴۴) قانون اساسی (مصوب ۱۳۹۵)^۱، سازمان های توسعه ای در دو حوزه مناطق محروم و صنایع پیشرفته می توانند تا ۱۰۰ درصد سهم از سرمایه گذاری پروژه را از منابع خود تأمین کنند، اما این دو قید، نحوه مشارکت ایدرو در فعالیت های سرمایه گذاری را تحت تأثیر قرار می دهد. در واقع این نوع نگاه به سازمان های توسعه ای بیشتر مبتنی بر مشابه دانستن ماهیت همه شرکت های دولتی است و به ضرورت های استقرار سازمان های توسعه ای یا هدایت سرمایه گذاری های صنعتی توسط دولت کمتر توجه می کند.^۲

علاوه بر این، اگرچه در اساسنامه ایدرو، درباره فروش سهام ایدرو در شرکت ها و بازگشت منابع بحث شده، اما الزامی برای محدودیت زمانی شرکت داری ایدرو تعیین نشده است. این در حالی است که قانون اجرای سیاست های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی، سازمان های توسعه ای را ملزم به واگذاری شرکت های زیرمجموعه خود از طریق سازمان خصوصی سازی کرده است. با تصویب این قانون در این دوره، واگذاری بخش مهمی از شرکت های زیرمجموعه سازمان توسط سازمان خصوصی سازی صورت پذیرفت. در این دوره ضمن تداوم اجرای

پارس، موتورزن و پمپیران. علاوه بر این در حوزه نوسازی صنایع، کارخانجاتی نظیر قند چناران، آبکوه، مرو دشت و شاه آباد، کارخانه های نساجی بهریس، بارش، بوشهر، اطلس بافت و صنعت ابریشم نوغان توسط سازمان نوسازی شدند.

■ دوره تثبیت (۱۳۵۷ - ۱۳۶۶)

در این دوره با توجه به پیروزی انقلاب اسلامی، فرار برخی از صاحبان سرمایه و ملی شدن برخی صنایع، مدیریت تعدادی از واحدها در حوزه صنایع ریخته گری و نورد و قطعات فولادی، ماشین آلات سنگین، صنایع خودروسازی، صنایع دریایی، صنایع معدنی و ماشین های صنایع چوب به سازمان واگذار شد (ایدرو، ۱۳۸۶: ۵۵). همچنین پس از وقوع جنگ، بیشتر از گسترش سرمایه گذاری های صنعتی، حفظ ظرفیت های تولیدی و پشتیبانی از جنگ بر عهده سازمان بود و اداره بخش مهمی از صنایع سنگین، مادر و ملی در دهه نخست استقرار جمهوری اسلامی ایران و همچنین پشتیبانی صنعتی از دفاع مقدس از طریق تشکیل ستاد مرکزی در سازمان و استفاده از ظرفیت های شرکت های صنعتی زیرمجموعه جهت پشتیبانی در دستور کار سازمان قرار گرفت. بر این اساس تولید نیازهای بخش دفاعی مانند ساخت تجهیزات صنعتی (انواع پل های ترابری نظامی و هدف های کاذب)، ساخت مهمات و جنگ افزار، ساخت خودروهای دفاعی و بازسازی صنایع و کارخانجات آسیب دیده مانند صنایع آذراب، کشتی سازی اروندان، نورد و لوله اهواز، واکن سازی پارس، هیکو، ماشین سازی اراک و... در این دوره انجام شد. علاوه بر این برخی اقدامات گسترش مانند ساخت توربین برای نیروگاه های برق و ایجاد شرکت فراگیر صنایع برق ایران نیز از جمله اقدامات گسترش در این دوره است. (همان، ص ۷۸)

■ دوره تحول (۱۳۶۷ - ۱۳۸۶)

در دوره پس از جنگ، سازمان گسترش در حوزه صنایع خودروسازی، تجهیزات نفتی و نیروگاهی که جزو صنایع بزرگ و مادر بودند و صنایع دریایی و هوایی ورود کرد، از جمله کمک به توسعه شرکت های خودروسازی ایران خودرو و سایپا و قرار دادن صنعت خودرو در مسیر توسعه، همچنین اجرای طرح های مهم صنعتی معروف به ۱۰ طرح شامل صنایع تجهیزات نفت، مجتمع صنعتی اسفرا، ماشین های الکتریکی جوین، پمپ و توربین، دیزل سنگین ایران. از سال ۱۳۷۷، ممنوع شدن اجرای مستقیم طرح های دولتی موجب شد تا این سازمان

۱. قانون اصلاح مواد (۳)، (۶) و (۲۴) قانون اجرای سیاست های کلی اصل چهارم (۴۴) قانون اساسی.

۲. تبصره «۳» - دولت می تواند از طریق سازمان های توسعه ای پس از فراخوان عمومی از سوی وزارتخانه یا شرکت مادر تخصصی ذی ربط و احراز عدم تمایل بخش های غیردولتی برای سرمایه گذاری بدون مشارکت دولت، در طرح های اقتصادی موضوع فعالیت های گروه یک ماده (۲) این قانون در مناطق کمتر توسعه یافته و یا در صنایع پیشرفته با فناوری بالا و یا صنایع خطرپذیر در کلیه مناطق کشور به سرمایه گذاری مشترک با بخش های غیردولتی اقدام کند. در صورتی که پس از اعلان فراخوان عمومی محرز شود که بخش های غیردولتی تمایلی به سرمایه گذاری در طرح های مورد نظر را به هر میزان ندارند، سازمان های توسعه ای می توانند نسبت به سرمایه گذاری در طرح مورد نظر تا صد درصد (۱۰۰٪) اقدام کنند. هیئت وزیران موظف است مشخصات طرح های موضوع این تبصره را که قبل از فراخوان عمومی توسط وزارتخانه ذی ربط پیشنهاد می شود حداکثر ظرف مدت چهار و پنج روز به تصویب برساند. مصادیق صنایع پیشرفته با فناوری بالا و صنایع خطرپذیر به موجب آیین نامه ای تعیین می شود که ظرف مدت سه ماه از تاریخ ابلاغ این قانون توسط وزارتخانه های «امور اقتصادی و دارایی» و «صنعت، معدن و تجارت» تهیه می شود و به تصویب هیئت وزیران می رسد.

مجموع تحولات این دوره موجب شده فعالیت ایدرو در دوره اخیر، با رکود نسبی مواجه و از حجم و گستره فعالیت‌ها نسبت به دوره‌های قبل کاسته شود. ترکیب دوره‌ها و فعالیت‌های ایدرو در جدول ۱ آمده است. براساس اطلاعات این جدول می‌توان گفت که سازمان ایدرو در دوره فعالیت خود نقش مهمی در پایه‌گذاری بسیاری از صنایع مادر، به‌ویژه صنایع ماشین‌سازی و نیز صنایع معدنی مهم داشته است. این سازمان در دوره تحول خود، بیشتر بر توسعه صنایع خودرو تمرکز کرده و نقش راهبر توسعه این صنایع را ایفا کرده است، حال آنکه در دوره پس از تصویب قانون اجرای اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی و تعیین محدودیت‌هایی برای فعالیت سازمان‌های توسعه‌ای، این نقش راهبری در صنایعی مانند خودروسازی و ماشین‌سازی متوقف شده است. در یک دهه اخیر هم بحث بازگشت منابع حاصل از واگذاری به این شرکت‌ها مهم‌ترین تنگنای مالی فعالیت این شرکت‌ها را تشکیل می‌دهد. در بخش عملکرد به این موضوع به تفصیل پرداخته شده است.

پروژه‌های بزرگ ملی در بخش‌های نفت و گاز (فازهای پارس جنوبی) و حمل‌ونقل، بخشی از مأموریت ایدرو مطابق این قانون بر توسعه مناطق کمتر توسعه یافته و توسعه صنایع پیشرفته متمرکز شد.

■ دوره رکود (۱۳۹۰ تاکنون)

وقوع تحریم‌ها و کاهش درآمدهای نفتی دولت و افزایش کسری بودجه در این دوره، هم‌زمان با پیگیری واگذاری شرکت‌های زیرمجموعه سازمان موجب شد تا بازگشت منابع به سازمان با اختلال مواجه شده و بخشی از منابع واگذاری به صورت بدهی دولت به ایدرو درآمد. این در حالی است که براساس ماده (۲۹) قانون اجرای اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی،^۱ منابع حاصل از فروش سهام شرکت‌های دولتی به خزانه واریز و به مصارف متعددی می‌رسد. به‌طور طبیعی سازمان ایدرو به‌عنوان یک شرکت مادر تخصصی و یک سازمان توسعه‌ای به بازگشت منابع برای تداوم سرمایه‌گذاری‌ها نیاز دارد، حال آنکه تخصیص فقط بخشی از منابع حاصل از واگذاری به این سازمان، از یکسو سازمان را در انجام فعالیت‌های سرمایه‌گذاری با محدودیت مواجه می‌کند و از سوی دیگر، با واگذاری تدریجی تمام دارایی‌ها و بازگشت تنها بخشی از منابع حاصل از آن، سازمان به تدریج منابع سرمایه‌ای خود را از دست می‌دهد. این در حالی است که ابلاغ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی از سوی رهبری در این دوره، اهمیت توجه به ظرفیت‌های داخلی از جمله ظرفیت‌های سرمایه‌گذاری ایدرو و استفاده از آن را برای مقاومت‌سازی اقتصاد در مقابل شوک‌های بیرونی دوچندان می‌کند.

این نکته نیز قابل ذکر است که خصوصی‌سازی با منطق اقتصاد در تحریم چندان همخوانی ندارد. به عبارت دیگر، در شرایطی که تیره شدن افق سرمایه‌گذاری خصوصی، رغبت بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری صنعتی را کاهش داده و افق سودآوری شرکت پس از واگذاری را نیز تیره می‌کند، تلاش برای واگذاری شرکت‌ها و کاهش حدود اختیارات و منابع سرمایه‌گذاری شرکت‌های دولتی، به نتیجه‌ای جز تعمیق اثر بخشی همان تحریم‌ها نمی‌انجامد.

۱. ماده (۲۹) - با توجه به بند «د» سیاست‌های کلی، وجوه حاصل از واگذاری‌های موضوع این قانون از جمله شرکت‌های مادر تخصصی و عملیاتی به حساب خاصی نزد خزانه‌داری کل کشور واریز و در موارد زیر مصرف می‌شود:

۱. ایجاد خوداتکایی برای خانواده‌های مستضعف و محروم و تقویت تأمین اجتماعی،
۲. اختصاص سی درصد (۳۰٪) از درآمدهای حاصل از واگذاری به تعاونی‌های فراگیر ملی به‌منظور فقرزدایی، شامل تخفیف‌های موضوع ماده (۳۴) این قانون،
۳. ایجاد زیربنای اقتصادی با اولویت مناطق کمتر توسعه‌یافته،
۴. اعطای تسهیلات (وجوه اداره شده) برای تقویت تعاونی‌ها و نوسازی و بهسازی بنگاه‌های اقتصادی غیردولتی با اولویت بنگاه‌های واگذار شده و نیز برای سرمایه‌گذاری بخش‌های غیردولتی در توسعه مناطق کمتر توسعه‌یافته و تقویت منابع بانک توسعه تعاون،
۵. مشارکت شرکت‌های دولتی با بخش‌های غیردولتی تا سقف چهل و نه (۴۹٪) به‌منظور توسعه اقتصادی مناطق کمتر توسعه‌یافته،
۶. تکمیل طرح‌های نیمه‌تمام شرکت‌های دولتی با رعایت فصل پنجم این قانون،
۷. ایفای وظایف حاکمیتی دولت در حوزه‌های نوین با فناوری پیشرفته و پُرخطر،
۸. بازسازی ساختاری، تعدیل نیروی انسانی و آماده‌سازی بنگاه‌ها جهت واگذاری.

تبصره «۱» - اعتبارات بندهای فوق در قوانین بودجه سالیانه در جدولی واحد درج خواهد شد.
تبصره «۲» - آیین‌نامه اجرایی این ماده ظرف مدت سه ماه از تصویب این قانون توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی با همکاری سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و وزارت تعاون تهیه و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

جدول ۱. دوره های فعالیت ایدرو، فلسفه، اهداف و وقایع مهم

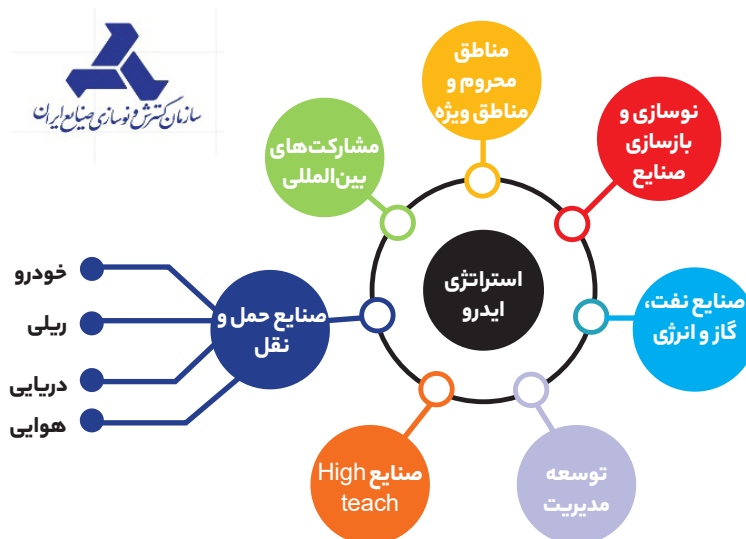
وقایع مهم و تأثیرگذار دوره	محورهای اصلی فعالیت	اهداف و استراتژی ها	فلسفه وجودی	
تأسیس سازمان اجرای چهار طرح مهم صنایع سنگین (ماشین سازی اراک، ماشین سازی تبریز، تراکتور سازی تبریز، شرکت سهامی آلومینیوم ایران) تملک کامل سازمان مدیریت صنعتی توسط سازمان تعیین تکلیف سازمان به عنوان یک نهاد دولتی مستقل با شیوه عملکرد و منطق تجاری ورود سازمان به فعالیت های ساختمان سازی	گسترش سرمایه گذاری صنعتی (صنایع سنگین و مادر، صنایع تکمیلی) نوسازی صنایع (صنایع فرسوده و زیان ده) توسعه صنایع معدنی (اکتشاف و استخراج، تأسیس) آموزش (فنی و مهندسی، مدیریتی و حسابداری) گسترش خدمات فنی و مهندسی (تأسیس شرکت های خدمات فنی و مهندسی) گسترش خدمات بازرگانی (تأسیس شرکت)	صنعتی کردن کشور بر مبنای جایگزینی واردات (هدف اصلی) ایجاد صنایع تکمیلی (هدف فرعی) نوسازی صنایع (فرعی) جلب مشارکت سرمایه ای و فنی (فرعی) پشتیبانی بهره برداری (فرعی)	تسریع در روند صنعتی سازی کشور گسترش و نوسازی صنایع کشور (حفظ صنایع موجود و ایجاد صنایع جدید)	دوره استقرار و گسترش (1346-1356)
واگذاری بخشی از صنایع سنگین و مادر به سازمان کاهش حمایت های پیشین از سازمان کاهش وابستگی به خارج کشور از دست رفتن ماهیت فرابخشی سازمان و تسلط وزارت صنایع بر سازمان تحول در ترکیب نیروهای مدیریتی و تخصصی سازمان به دنبال وقوع انقلاب اسلامی افزایش زیان های انباشته شرکت های سازمان ورود سازمان به تولید تجهیزات جنگی عدم توجه به نوسازی صنایع	گسترش سرمایه گذاری صنعتی (صنایع سنگین و مادر، سایر صنایع) بهره برداری صنایع (صنایع انتقال یافته به سازمان بر اساس قانون حفاظت و توسعه صنایع) توسعه صنایع معدنی (تأسیس شرکت) آموزش و پژوهش (فنی و مهندسی، مدیریتی) گسترش خدمات فنی و مهندسی (تأسیس شرکت) پشتیبانی از جنگ و جبهه (تولید نیازهای بخش دفاعی، بازسازی مناطق آسیب دیده، پدافند غیرعامل)	تسریع در روند صنعتی سازی کشور گسترش و نوسازی صنایع کشور (حفظ صنایع موجود و ایجاد صنایع جدید) پشتیبانی و تأمین نیازهای نظامی و غیرنظامی	تسریع در روند صنعتی سازی کشور گسترش و نوسازی صنایع کشور (حفظ صنایع موجود و ایجاد صنایع جدید) پشتیبانی و تأمین نیازهای نظامی و غیرنظامی	دوره تثبیت (1357-1366)
آغاز دوره رونق تجاری سازمان معطوف شدن فعالیت های سازمان به سمت جهانی سازی صنایع کشور عدم توجه به نوسازی صنایع معطوف شدن مأموریت سازمان به سمت فناوری های نو تفوق مصالح تجاری بر صنعتی و ارجحیت مشارکت با سرمایه در مقابل مشارکت با دانش فنی شروع محتاطانه واگذاری برخی از واحدها به بخش غیردولتی توجه به پیمانکاری عمومی در فعالیت های سازمان تأسیس شرکت نوسازی صنایع ایران و واگذاری مأموریت نوسازی صنایع به آن تشکیل سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی	گسترش سرمایه گذاری صنعتی (صنایع سنگین و مادر، صنایع دریایی، تجهیزات نفت، گاز و پتروشیمی، صنایع هوایی، سایر صنایع) گسترش پیمانکاری عمومی (نفت و گاز، سایر حوزه ها) گسترش صادرات (تقویت دفاتر نمایندگی سازمان سرمایه گذاری مشترک در خارج از کشور) گسترش خدمات فنی و مهندسی (تأسیس شرکت) آموزش و پژوهش	توسعه صادرات (ضمنی) افزایش بهره وری (ضمنی) توجه بیشتر به صنایع خودرو (ضمنی) گسترش روحیه تجاری در فعالیت ها (ضمنی)	تسریع در روند صنعتی سازی کشور گسترش و نوسازی صنایع کشور (حفظ صنایع موجود و ایجاد صنایع جدید) ارتقای توانایی های تکنولوژیک در صنعت کشور	دوره تحول (۱۳۶۷-۱۳۸۶)
	سرمایه گذاری صنعتی (تجهیزات نفت، گاز و پتروشیمی، صنایع هوایی، سایر صنایع) توسعه فناوری (صنایع حمل و نقل) گسترش خدمات فنی و مهندسی (تأسیس شرکت) آموزش و پژوهش	تسریع واگذاری شرکت ها محدود سازی فعالیت ها به مشارکت با بخش خصوصی سرمایه گذاری مستقیم در مناطق محروم و صنایع پیشرفته	تسریع در روند صنعتی سازی کشور گسترش و نوسازی صنایع کشور (حفظ صنایع موجود و ایجاد صنایع جدید) ارتقای توانایی های تکنولوژیک در صنعت کشور	دوره واگذاری (۱۳۸۷-۱۳۸۹)
طرح تهیه فیلتر تصفیه آب (ممبران) طرح تولید بیواتانول از ذرت و گندم	سرمایه گذاری صنعتی محدود (تجهیزات نفت، گاز و پتروشیمی، صنایع حمل و نقل) بازسازی و نوسازی صنایع		تسریع در روند صنعتی سازی کشور گسترش و نوسازی صنایع کشور (حفظ صنایع موجود و ایجاد صنایع جدید) ارتقای توانایی های تکنولوژیک در صنعت کشور	دوره رکود (۱۳۹۰-۱۴۰۰)

[۱. مأموریت فعلی]

و «توسعه متوازن و منطقه‌ای» است. ایدرو در دوره فعالیت خود کوشیده است تا نوسازی و گسترش صنایع را از طریق وجوه اداره شده دولتی، کمک‌های فنی، مشاوره‌های تسهیل‌گری و مدیریتی و در صورت لزوم مشارکت و سرمایه‌گذاری (از جمله در حلقه‌های مفقوده صنعتی) با استفاده از منابع مالی دولتی، بین‌المللی و آورده صنعت در حوزه‌های صنعتی دارای اولویت انجام دهد. نمودار ۲ ترکیب حوزه‌های فعالیت این سازمان را در حال حاضر نشان می‌دهد.

سازمان گسترش (ایدرو) در حال حاضر مأموریت خود را «مدیریت یکپارچه گسترش و نوسازی صنایع هدف از طریق بسیج منابع و فراهم‌آوری ملزومات توسعه صنعتی پُرشتاب، متوازن و رقابت‌پذیر در عرصه جهانی به‌عنوان سازمانی توسعه‌ای با رویکرد اقتصادی، معین دولت و حامی بخش خصوصی» عنوان می‌کند. اهداف راهبردی این سازمان در حال حاضر «دستیابی به نقش محوری در توسعه صنعتی»، «توانمندسازی بخش خصوصی»، «توسعه صنایع هدف و تحقق اهداف کلیدی در این صنایع»، «اتصال صنایع هدف به زنجیره ارزش جهانی»

نمودار ۲. حوزه‌های فعالیت سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران (ایدرو)

مأخذ: سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران.

صنعتی مسئول برنامه‌های توسعه مدیریت است. نحوه فعالیت سازمان در سرمایه‌گذاری‌های صنعتی در حوزه‌های پیش‌گفته به صورت زیر است:

۱. مشارکت و همکاری در زمینه ایجاد، تقویت یا تکمیل زنجیره ارزش صنایع منتخب
۲. طراحی و استقرار روش‌های تجاری‌سازی دانش فنی تدوین شده در سازمان و تبدیل آن به فناوری‌های قابل سرمایه‌گذاری اقتصادی
۳. مشارکت با سرمایه‌گذاران و شرکای راهبردی جهت اجرای موفق طرح‌های سرمایه‌گذاری
۴. حمایت از صاحبان ایده و کارآفرینان جهت توسعه طرح‌های کارآفرینی در قالب اعطای تسهیلات

در این دسته‌بندی، هر کدام از حوزه‌های اولویت‌دار به شکل زیر است: «صنایع پیشرفته (High Tech)» شامل انرژی‌های تجدیدپذیر، مواد پیشرفته، زیست فناوری، فناوری اطلاعات و ارتباطات، دارویی، «صنایع نفت و گاز و انرژی» شامل نفت و گاز، بالادست نفت و گاز، پتروشیمی، برق، «صنایع حمل و نقل» شامل خودرو، ریلی، دریایی، بالگرد غیر نظامی، «نوسازی و بازسازی سایر صنایع» شامل فولاد و ماشین‌کاری، لاستیک و پلاستیک، نساجی، کاغذ، دارویی، فلزی، صنایع کوچک و متوسط (کمک‌های فنی و اعتباری)، زیرساختی است. این سازمان در زمینه ایجاد زیرساخت‌های مناطق ویژه (مانند منطقه ویژه گرمسار و جهرم) نیز فعالیت داشته و همچنین سازمان مدیریت

[۲. ساختار سازمانی]

و حسابرس (بازرس) خواهد بود. اعضای هیئت عامل به پیشنهاد وزیر صنعت، معدن و تجارت و تصویب مجمع عمومی منصوب می‌گردند. این سازمان دارای پنج معاونت است که عبارتند از: «معاونت توسعه صنایع حمل و نقل»، «معاونت صنایع پیشرفته و پروژه‌های کلان انرژی»، «معاونت نوسازی و بهره‌برداری»، «معاونت مالی و اقتصادی» و «معاونت برنامه‌ریزی و توسعه». هر کدام از این معاونت‌ها تعدادی دفتر زیرمجموعه دارند. در نمودار ۳ ساختار سازمانی ایدرو تشریح شده است.

طبق ماده (۲) اساسنامه سازمان گسترش، این سازمان «دارای شخصیت حقوقی است و به صورت شرکت سهامی اداره می‌شود». سرمایه سازمان را «دارایی‌های متعلق به دولت در شرکت‌ها و مؤسسات صنعتی و معدنی که از طرف دولت به سازمان واگذار می‌گردد و همچنین اموال و سهام یا جوهی که از محل درآمدهای دولت بابت سرمایه به آن واگذار شد» تأمین می‌شود.

ساختار سازمانی این سازمان در ماده (۴) اساسنامه تشریح شده و طی آن، این سازمان دارای مجمع عمومی، هیئت عامل، رئیس هیئت عامل

نمودار ۳. ساختار سازمانی ایدرو

مأخذ: همان.

است. این در حالی است که طی دهه‌های گذشته و پس از فراز و فرودهای مربوط به اصل (۴۴) و واگذاری شرکت‌ها، ظرفیت‌های کارشناسی و سرمایه انسانی این سازمان نیز در معرض تحولات قرار گرفته و بخشی از این سرمایه انسانی، سازمان را ترک کرده‌اند.

در اساسنامه تأسیس ایدرو تلاش شده بود تا حضور در این سازمان به عنوان استخدام دولتی تلقی نشود تا این شرکت با محدودیت‌های جذب نیروی متخصص در ادارات دولتی مواجه نشده و سازمانی چابک و متخصص باشد. به گفته رضا نیازمند اولین رئیس ایدرو، این سازمان در دوره ابتدایی فعالیت، در حدود ۱۵ کارمند تمام‌وقت بیشتر نداشته

۳. مروری بر عملکرد ایدرو در سه برنامه توسعه گذشته

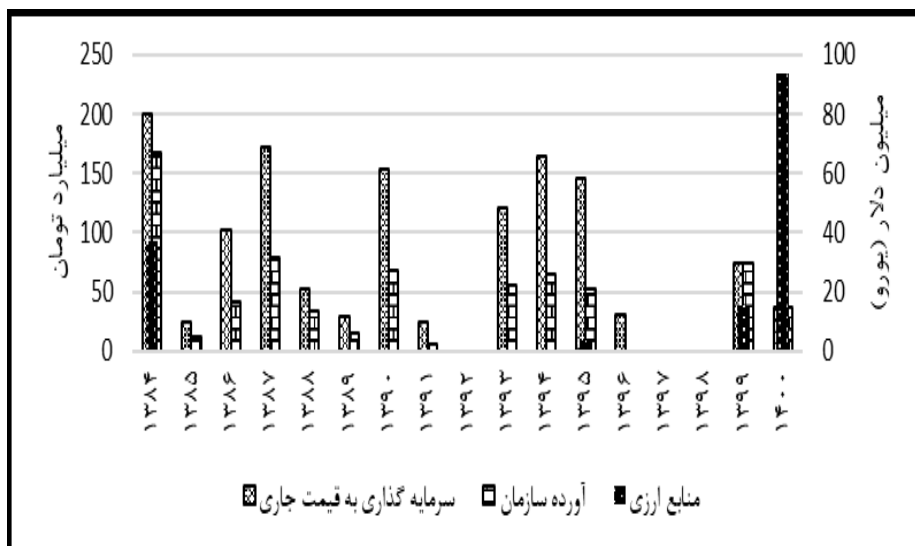
پروژه‌های توسعه صنعتی دانست. طی این مدت، در سازمان ایدرو، ۷۳ طرح به بهره‌برداری رسیده‌اند که سهم طرح‌های به بهره‌برداری رسیده طی برنامه چهارم توسعه (۱۳۸۹-۱۳۸۴)، ۴۹ طرح، طرح‌های به بهره‌برداری رسیده طی برنامه پنجم توسعه (۱۳۹۰-۱۳۹۵)، ۱۹ طرح و سهم طرح‌های به بهره‌برداری رسیده در طول برنامه ششم توسعه (۱۳۹۶-۱۴۰۰) تنها پنج طرح بوده است. همین مقایسه نشان می‌دهد که در طول برنامه توسعه اخیر، عملکرد ایدرو در زمینه تکمیل پروژه‌های خود به شدت کاهش یافته است. در پیوست ۱ طرح‌های بهره‌برداری شده و منابع آن (در طول برنامه‌های توسعه) آمده است.^۱

در این بخش، عملکرد ایدرو در سه برنامه چهارم تا ششم توسعه (۱۳۸۴-۱۴۰۰) مرور شده و طرح‌های به بهره‌برداری رسیده طی این دوره به همراه طرح‌های در دست بررسی و نیمه‌تمام در دوره برنامه ششم توسعه معرفی و ارزیابی شده‌اند.

۳-۱. طرح‌های به بهره‌برداری رسیده

طی سه برنامه توسعه اخیر، تحولات مهمی در زمینه سیاستگذاری توسعه و به‌ویژه توسعه صنعتی صورت گرفته است، مهم‌ترین این تحولات را می‌توان تصویب قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی و قاعده‌گذاری جدید برای واگذاری شرکت‌های زیرمجموعه سازمان‌های توسعه‌ای و نحوه مشارکت آنها در

نمودار ۴. میزان سرمایه‌گذاری پروژه‌های به بهره‌برداری رسیده به قیمت جاری (۱۳۸۴-۱۴۰۰)

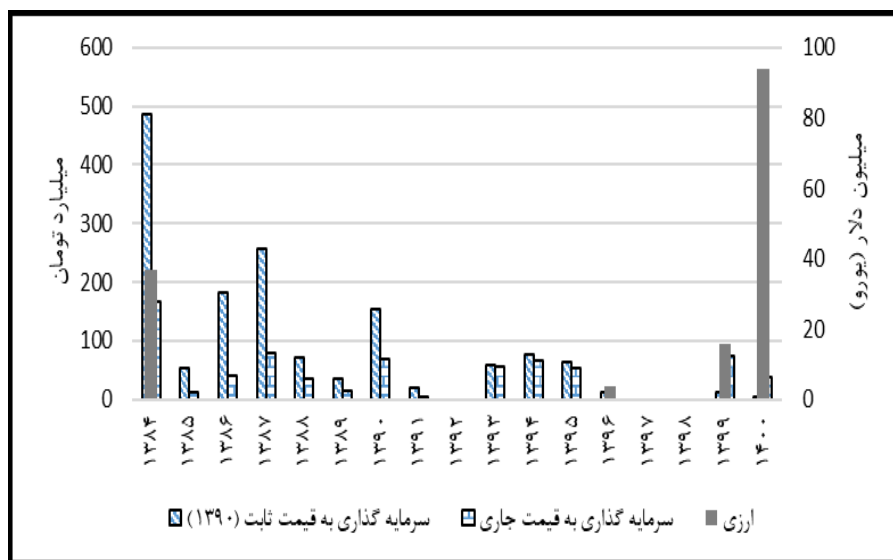
مأخذ: یافته‌های تحقیق (براساس گزارش سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران).

۱. پیوست (۱) در انتهای گزارش (بخش پیوست‌ها) قرار دارد.

شده در پروژه‌های ایدرو به شدت کاهش یافته است. همچنین منابع ارزی مورد استفاده در ۱۴۰۰ مربوط به تکمیل طرح مجتمع صنعتی اسفراین است که در سال‌های ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ منابع ارزی برای آن جذب شده بود. بنابراین مربوط به جذب منابع در سال‌های اخیر نیست.

نمودار ۴ منابع ریالی و ارزی سرمایه‌گذاری شده در پروژه‌های بهره‌برداری رسیده ایدرو را نشان می‌دهد. شایان ذکر است که پروژه سرمایه‌گذاری در فازهای ۶، ۷ و ۸ میدان گازی پارس جنوبی در این نمودار نیامده است.^۱ براساس این نمودار می‌توان مشاهده کرد که در دو برنامه پنجم و ششم توسعه، میزان منابع سرمایه‌گذاری

نمودار ۵. میزان سرمایه‌گذاری پروژه‌های بهره‌برداری رسیده به قیمت ثابت (۱۴۰۰-۱۳۸۴)

مأخذ: همان.

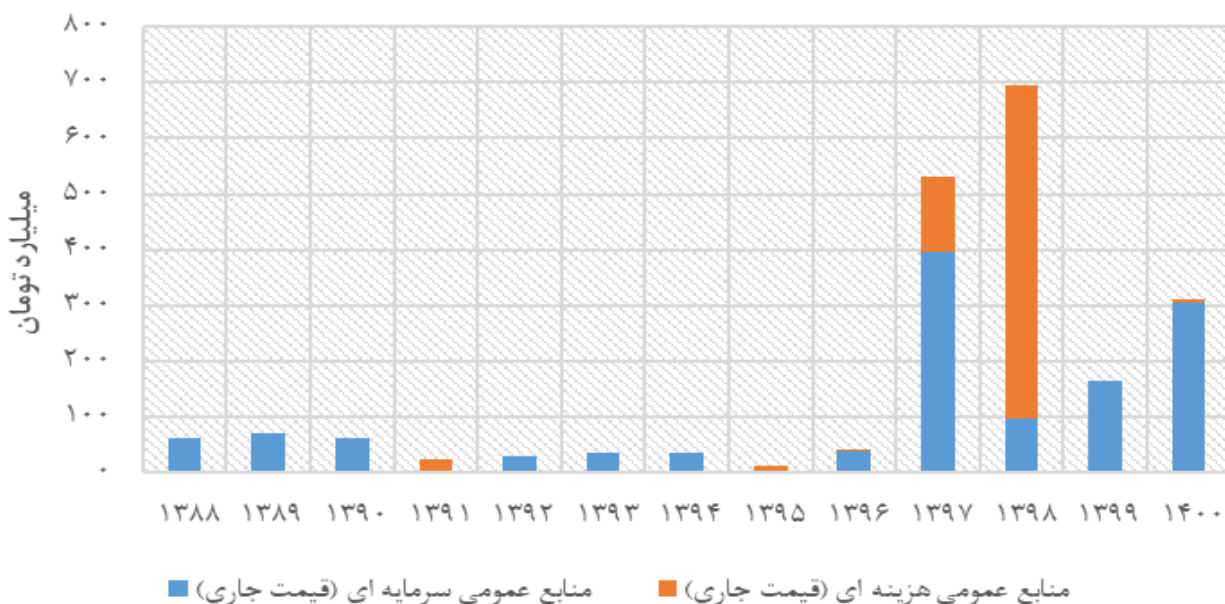
این معنا که تکمیل یک طرح فولادی با تولید پیستون خودرو یا چاپ سیلک روی شیشه ارزی متفاوتی دارد. با وجود این تغییر منابع مورد نیاز می‌تواند نشان‌دهنده سرمایه‌برتر شدن طرح‌های ایدرو باشد. همچنین با وقوع تحریم‌ها (۱۳۹۰-۱۳۹۱) و (۱۳۹۷-۱۴۰۰)، کاهش بودجه عمرانی دولت و کاهش منابع عمومی قابل استفاده در طرح‌های ایدرو، حجم فعالیت‌های این سازمان کاهش یافته است. شایان ذکر است همچنانکه در توضیح نمودار قبل آمد، منابع ارزی ذکر شده برای دو سال ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ عموماً متعلق به سال‌های ابتدای دهه ۱۳۹۰ است و به دلیل طولانی شدن دوره بهره‌برداری رسیدن پروژه، مبالغ دریافتی آن در ذیل پروژه‌های بهره‌برداری شده در سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ ذکر شده است.

نمودار ۵ داده‌ها را براساس قیمت‌های ثابت (قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۰) مرتب کرده است، این نمودار کاهش فعالیت و منابع ایدرو را خیلی جدی‌تر نشان می‌دهد. به این ترتیب که پروژه‌های بهره‌برداری شده در ۱۳۸۴ در مقایسه با ۱۴۰۰، منابع ریالی بسیار بیشتری داشته‌اند. با وجود این در صورت افزودن منابع ارزی، این تصویر دگرگون خواهد شد، به این معنا که برای بهره‌برداری رساندن ۱۲ طرح در سال ۱۳۸۴، مبلغی معادل ۵۰۰ میلیارد تومان هزینه شده است (به قیمت ثابت ۱۳۹۰). این در حالی است که برای انجام یک طرح بهره‌برداری شده در سال ۱۴۰۰ (تکمیل طرح مجتمع صنعتی اسفراین) بیش از ۹۸ میلیارد تومان (به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰) هزینه شده است.^۲ البته مقیاس و منابع مورد نیاز طرح‌ها در سال‌های مختلف متفاوت بوده، به

۱. این پروژه که در سال ۱۳۸۷ به بهره‌برداری رسیده و مبلغی بالغ بر ۱/۷۷ میلیارد دلار در آن سرمایه‌گذاری شده، در نمودار نیامده، زیرا مبلغ سرمایه‌گذاری در این پروژه با مقیاس سایر پروژه‌های ایدرو ناهمخوان بود و موجب می‌شد تا نمودار، تصویر درستی از تغییرات مبالغ سرمایه‌گذاری پروژه‌های بهره‌برداری شده ارائه ندهد.
۲. میزان هزینه ریالی این پروژه به قیمت ثابت ۱۳۹۰، ۳۷ میلیارد ریال بوده که با جمع با ۹۴ میلیون یورو منابع ارزی (با فرض اینکه هر یورو در سال ۱۳۹۰ در حدود ۱۰۰۰۰ ریال بوده است)، کل منابع استفاده شده در این طرح حدود ۹۸ میلیارد تومان برآورد می‌شود.

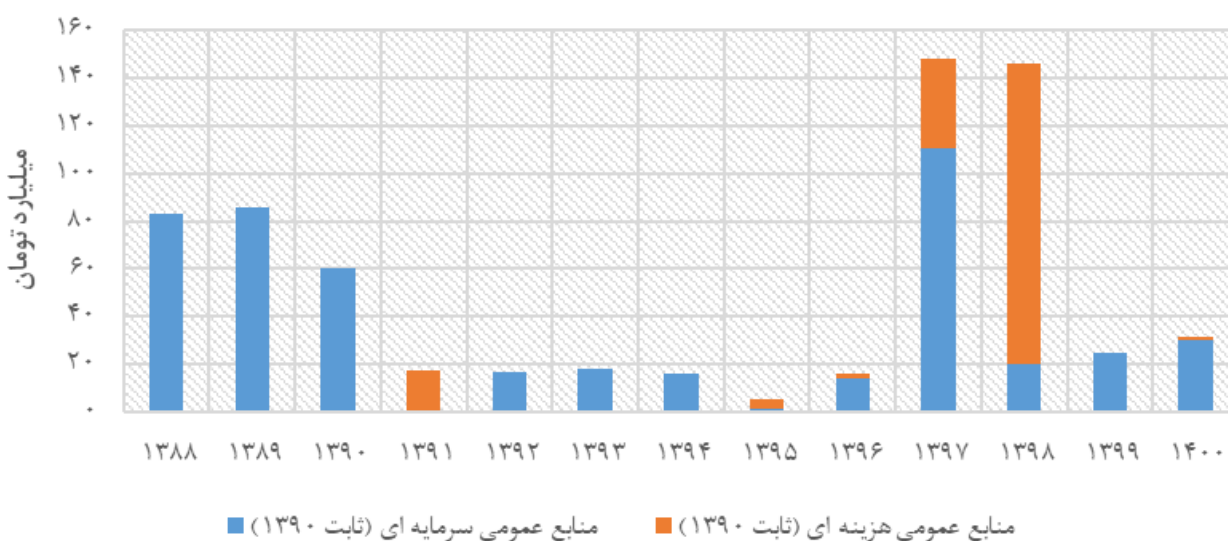
نمودار ۶. میزان منابع عمومی (ریالی) پروژه‌های ایدرو در سال‌های منتخب (قیمت جاری)

مأخذ: همان.

همان‌طور که نمودار ۶ نشان می‌دهد، میزان منابع عمومی مورد استفاده در پروژه‌های ایدرو در فاصله سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۴۰۰ نوسان زیادی داشته است. در واقع این نمودار نشان می‌دهد که به قیمت جاری، منابعی که در طول برنامه ششم توسعه (۱۳۹۶-۱۴۰۰) در اختیار ایدرو قرار گرفته، بسیار بیشتر از برنامه پنجم توسعه (۱۳۹۰-۱۳۹۵) بوده است، این در حالی است که عملکرد پروژه‌های به بهره‌برداری رسیده، نه تنها جهش عملکرد را نشان نمی‌دهد، بلکه کاهش تعداد پروژه‌های به بهره‌برداری رسیده را هم گزارش می‌کند.

نمودار ۷. میزان منابع عمومی (ریالی) پروژه‌های ایدرو در سال‌های منتخب (به قیمت ثابت ۱۳۹۰)

مأخذ: همان.

البته در طول برنامه ششم توسعه، ایدرو توانست تا از منابع ریالی و ارزی برای پروژه‌های خود بهره‌گیرد، اما بخش مهمی از منابع ریالی، بازپرداخت تعهدات قبلی دولت و تهاثر این تعهدات با معوقات و هزینه‌های مالیاتی و جاری ایدرو بوده و عملاً منابع جدیدی از محل تخصیص‌های سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ ایجاد نشده است. در نتیجه می‌توان گفت به قیمت ثابت، کمک دولت و منابع عمومی در دسترس ایدرو برای تکمیل پروژه‌های خود با حداقل ۵۰ درصد کاهش نسبت به دوره پیش از تحریم روبه‌رو بوده است.

نمودار ۷ نشان می‌دهد در حالی که براساس داده‌های جاری، منابع عمومی مورد استفاده در پروژه‌های ایدرو در طول برنامه ششم توسعه به شدت افزایش یافته، بررسی تغییر منابع عمومی براساس قیمت ثابت نشان می‌دهد که این منابع از هنگام وقوع تحریم‌ها در ابتدای دهه ۱۳۹۰ با کاهش جدی روبه‌رو شده است. این در حالی است که تا پیش از شروع تحریم‌های ابتدای دهه ۱۳۹۰، ایدرو به قیمت ثابت ۱۳۹۰ سالانه در حدود ۸۰ میلیارد تومان سرمایه‌گذاری در طرح‌های خود داشته است، این میزان در سال ۱۴۰۰ با حدود ۶۰ درصد کاهش به حدود ۳۰ میلیارد تومان رسیده است.

جدول ۲. طرح‌های به بهره‌برداری رسیده در حوزه‌های اولویت‌دار ایدرو (۱۴۰۰-۱۳۸۴)

حوزه‌های اولویت‌دار	طرح‌های بهره‌برداری شده
نوسازی و بازسازی سایر صنایع	ساخت و نصب پرس ۶۳۰۰ تنی؛ ساخت واحد ذوب؛ تولید لوله‌های بدون درز؛ فلزکاری سنگین؛ ایجاد کارگاه تست و رنگ دیگ بخار؛ توسعه و نوسازی کارخانجات نساجی فردوسی؛ چاپ سیلک روی چینی؛ تولید قالب‌های مصرفی در صنایع شیشه‌مظروف؛ تولید لوله‌های GRP؛ تولید قطعات به روش آهنگری گرم؛ تولید مبردها؛ تولید پلی‌استر پلی‌ال؛ تولید درب و پنجره UPVC
صنایع پیشرفته	سرامیک‌های مغناطیسی؛ کلونایزر؛ برج فناوری اطلاعات کیش؛ طرح میکروماشین ارومیه؛ مرکز تست آلایندگی؛ مفتول مغزدار؛ تولید شیشه‌های پیرکس و اوپال؛ تولید گوشی همراه؛ ساخت برج الکترونیک شیراز؛ تولید بیوایمپلنت‌های استخوانی؛ سیستم‌های حفاظتی و مراقبتی هوشمند؛ ایجاد بانک خون بند ناف و تولید سلول‌های بنیادی قبل؛ مخزن داده‌ها و کسب و کار هوشمند؛ تولید کود بیولوژیک
صنایع حمل و نقل	تولید واگن‌های باری و مسافری؛ توسعه فرودگاه آزادی؛ تولید سیستم Immobilizer؛ تولید شاتون سواری به روش آهنگری پودر؛ نمونه‌سازی قطعات بدنه خودرو L90؛ تولید پیستون به روش SLC؛ نمونه‌سازی قطعات خودرو. مونتاز آمبولانس؛ تولید رینگ آلومینیومی؛ سیستم مدیریت ناوگان (FMS)؛ طرح تولید ایربگ خودرو
صنایع نفت و گاز و انرژی	توسعه فازهای ۶، ۷ و ۸ میدان گازی پارس جنوبی
نوسازی و بازسازی سایر صنایع	تولید خمیرمایه خشک؛ تولید انواع کاشی در کرمانشاه؛ تولید کاشی گرانیتی در کاشمر؛ تولید انواع پارچه پرده‌ای؛ نوسازی شرکت فرآورده‌های غذایی و قند یاسوج؛ بازسازی و توسعه ظرفیت شرکت کشت و صنعت هفت‌تپه؛ طرح نوسازی در شرکت نساجی قائم‌شهر
صنایع پیشرفته	تولید تجهیزات پیشرفته پزشکی؛ صمغ بیولوژیک گزانتان؛ تولید بیوایمپلنت‌های قلبی و عروقی؛ تولید بیوایمپلنت تاندون لیگامان؛ تولید واکسن تب برفکی؛ تولید دایکست منیزیم؛ ساخت دستگاه همودیالیز؛ تولید حلال‌های صنعتی؛ ساخت شیرهای کنترلی
صنایع حمل و نقل	تولید پیستون خودرو؛ تولید چراغ خودرو
صنایع نفت و گاز و انرژی	-
نوسازی و بازسازی سایر صنایع	بازسازی و نوسازی قند دزفول؛ نوسازی خط ریسندگی شرکت گسترش صنایع بلوچ؛ تکمیل طرح مجتمع صنعتی اسفراین (طرح تکمیلی اسفراین)
صنایع پیشرفته	تولید انواع بیوایمپلنت‌ها
صنایع حمل و نقل	-
صنایع نفت و گاز و انرژی	پروژه پیمانکاری فاز ۱۷ و ۱۸ توسعه میدان گازی پارس جنوبی

مأخذ: یافته‌های تحقیق (براساس گزارش سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران).

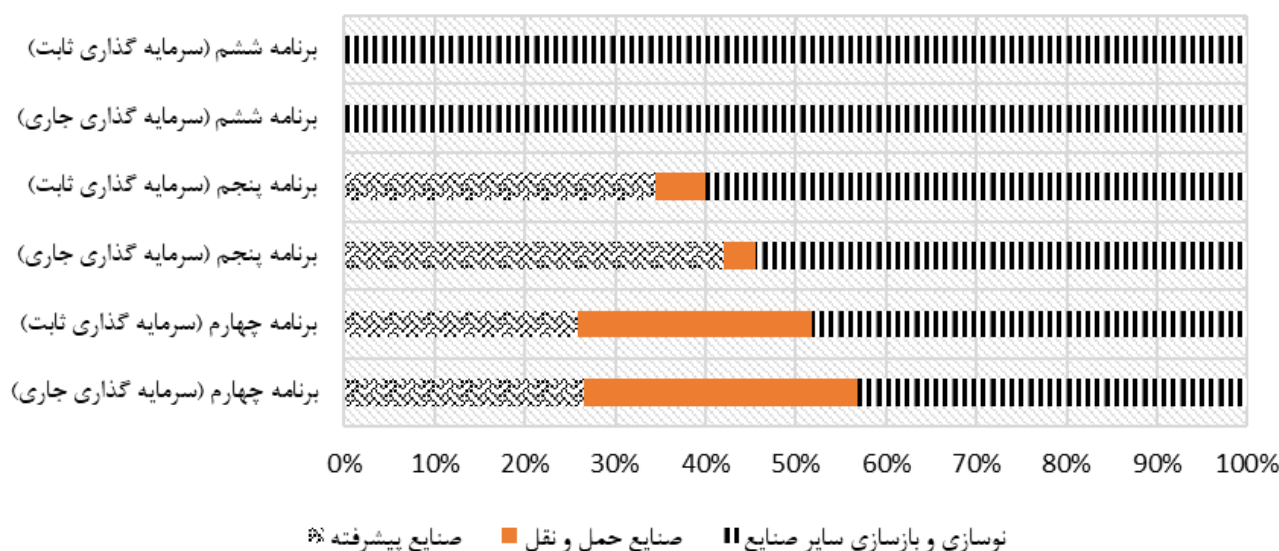
طرح‌های بهره‌برداری شده به شدت کاهش یافته و نقش ایدرو در توسعه فناوری‌های صنایع راهبردی کاهش یافته است. به‌طور مثال در طول دوره برنامه‌های پنجم (۱۳۹۰-۱۳۹۵) و ششم توسعه (۱۳۹۶-۱۴۰۱)، ایدرو نقشی در توسعه فناوری‌های جدید در صنایع خودروسازی ندارد و نقش دهه قبل خود را از دست داده است.

اگرچه در قالب قانون اجرای اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی، از جمله حوزه‌هایی که ایدرو می‌تواند مشارکت صد درصدی در توسعه آن داشته باشد، حوزه صنایع پیشرفته است، اما در برنامه پنجم و ششم توسعه، مشارکت ایدرو در این صنایع نیز به شدت کاهش یافته است. در نمودار ۸، سهم حوزه‌های مختلف از سرمایه‌گذاری‌های با مشارکت ایدرو در سه برنامه توسعه مقایسه شده است.^۱

در جدول ۲ انواع طرح‌های بهره‌برداری رسیده ایدرو در سه برنامه چهارم تا ششم توسعه (۱۳۸۴-۱۴۰۰) آمده است. همچنانکه این جدول نشان می‌دهد در برنامه توسعه چهارم، ایدرو مأموریت‌های متنوعی را در جهت توسعه صنایع ماشین‌سازی (ریخته‌گری و ماشین‌کاری فلزات)، نساجی، کاشی و سرامیک و شیشه، تولید گوشی همراه، تولید تجهیزات پیشرفته پزشکی (بیوایمپلنت)، سلول‌های بنیادی، فناوری اطلاعات و ارتباطات، تجهیزات فرودگاهی، واگن‌سازی و فناوری‌های جدید صنایع خودروسازی و صنایع نفت و گاز برعهده داشته است.

گذار از برنامه چهارم توسعه به برنامه‌های پنجم و ششم توسعه همراه با کاهش جدی و معنادار در فعالیت‌های ایدرو بوده است. تعداد

نمودار ۸. سهم سرمایه‌گذاری با مشارکت ایدرو در حوزه‌های راهبردی (۱۴۰۰-۱۳۸۴)

مأخذ: یافته‌های تحقیق (براساس گزارش سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران).

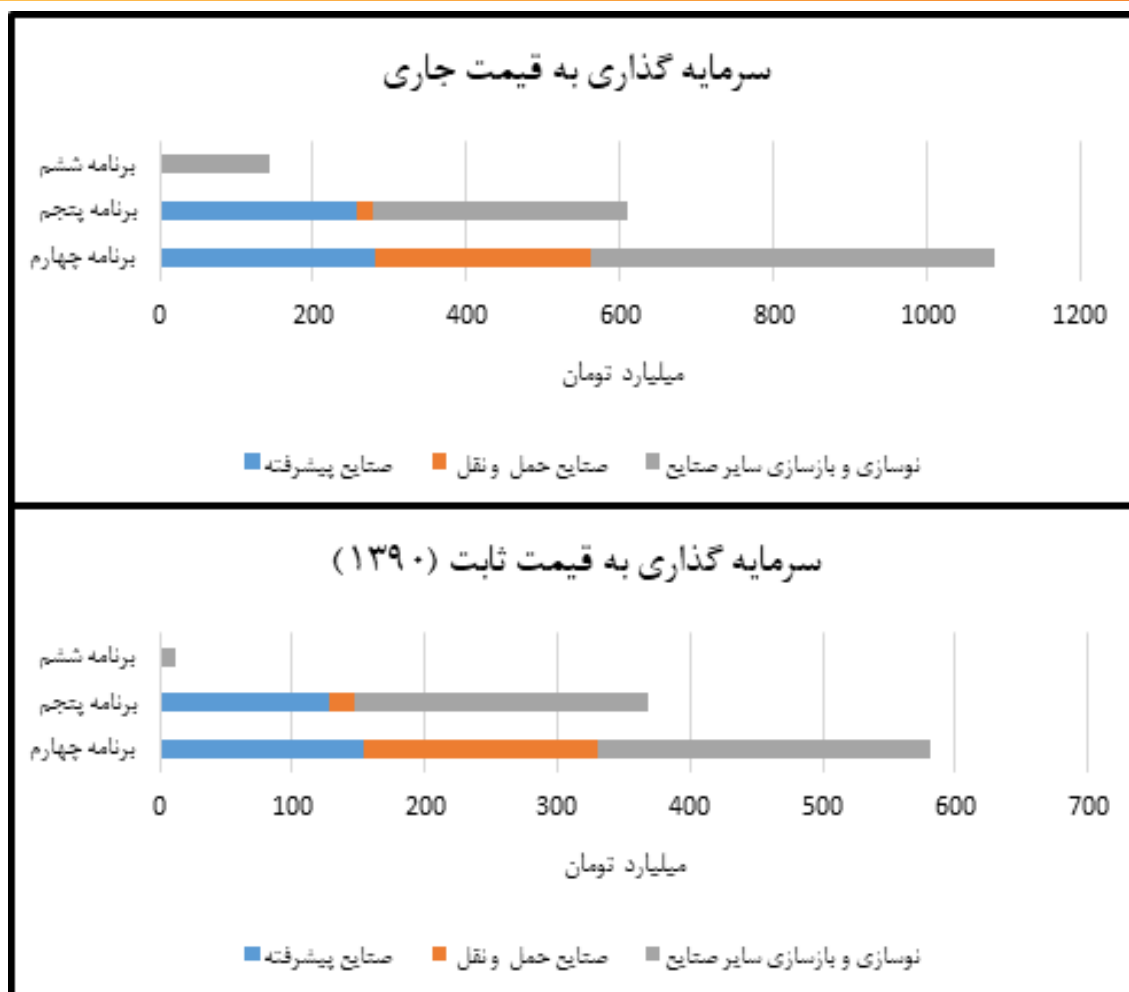
در این صنعت بود، سرمایه‌گذاری روی این صنعت را در دهه ۱۳۹۰ تقریباً متوقف کرده است.

در نمودار ۹ سرمایه‌گذاری انجام شده بر روی پروژه‌های بهره‌برداری رسیده در برنامه‌های توسعه با یکدیگر مقایسه شده است. شایان ذکر است که در این نمودار منابع ارزی لحاظ نشده و صرفاً منابع ریالی مورد استفاده مبنای مقایسه قرار گرفته است.

نمودار ۸ نشان می‌دهد که به‌قیمت ثابت و جاری، سهم سرمایه‌گذاری در پروژه‌های بهره‌برداری رسیده در دو حوزه صنایع حمل‌ونقل و صنایع پیشرفته در دو برنامه توسعه اخیر به شدت کاهش یافته است. در واقع بیشترین کاهش در سهم ایدرو در توسعه صنایع حمل‌ونقل رخ داده و سازمان گسترش به‌عنوان سازمانی که در دوره تحول (۱۳۶۷-۱۳۸۶) متولی توسعه صنایع خودروسازی و پیشرو در توسعه فناوری‌های جدید

۱. به دلیل آنکه سرمایه‌گذاری در صنایع نفت، گاز و پتروشیمی به‌صورت دلاری و ارزی (و نه ریالی) انجام شده، سرمایه‌گذاری‌های این حوزه در جدول مذکور نیامده است.

نمودار ۹. مقایسه سرمایه گذاری در پروژه های به بهره برداری رسیده ایدرو در برنامه های توسعه (۱۴۰۰-۱۳۸۴)

مأخذ: همان

صنایع محدود شده، بلکه حجم منابع سرمایه گذاری شده در این حوزه نیز نسبت به دو برنامه قبل تقریباً صفر است.

۲-۳. طرح های نیمه تمام

در این بخش، عملکرد طرح های نیمه تمام و در دست اجرای ایدرو تا انتهای سال ۱۴۰۰ بررسی می شود. (جدول ۳)

نمودار ۹ نشان می دهد که حجم سرمایه گذاری پروژه های به بهره برداری رسیده ایدرو در طول برنامه ششم توسعه نسبت به دو برنامه قبل از خود به شدت کاهش یافته است. هنگامی که این مقایسه با قیمت ثابت انجام می گیرد، کاهش منابع سرمایه گذاری در طول برنامه ششم توسعه بسیار جدی تر به نظر می رسد. در واقع می توان گفت نه تنها در برنامه توسعه ششم، دامنه فعالیت های ایدرو در سه حوزه راهبردی آن کاهش یافته و بیشتر به نوسازی و گسترش سایر

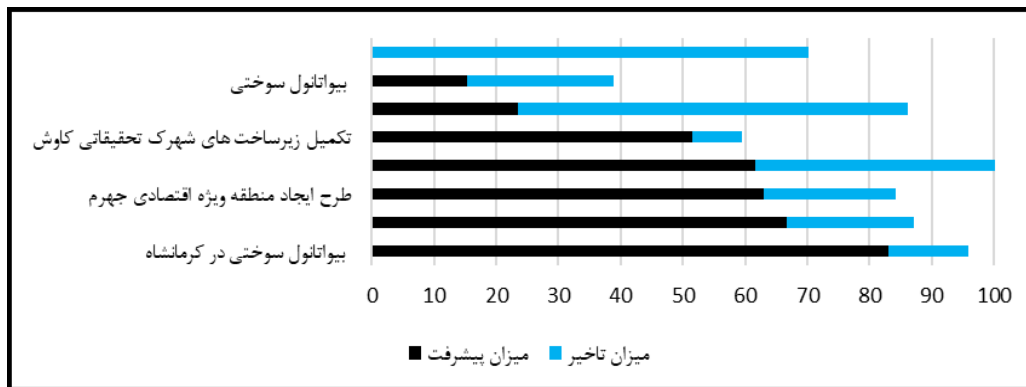
جدول ۳. طرح‌های در دست اجرا تا انتهای سال ۱۴۰۰

میزان پیشرفت	طرح‌های در دست انجام	حوزه راهبردی
۲۳/۵	فاز دوم طرح بازسازی و نوسازی شرکت گسترش صنایع بلوچ	نوسازی و بازسازی صنایع
۶۱/۶	طرح تولید فیلترهای تصفیه آب (ممبران) در استان ایلام	صنایع پیشرفته
۱۸	طرح ایجاد و راه‌اندازی سیستم به آب‌اندازی و از آب‌گیری شناور	صنایع حمل و نقل
۸۳/۱۱	طرح ایجاد واحد بیواتانول سوختی در کرمانشاه	نفت، گاز و انرژی
۱۵/۲۷	طرح ایجاد واحد بیواتانول سوختی در استان کهگیلویه و بویراحمد	
۶۶/۷۲	طرح ایجاد منطقه ویژه اقتصادی گرمسار (فاز ۱)	نامعلوم
۶۳	طرح ایجاد منطقه ویژه اقتصادی جهرم (فاز ۱)	
۵۱/۴۸	طرح تکمیل زیرساخت‌های شهرک تحقیقاتی کاوش (بلوک پیشرو)	

مأخذ: یافته‌های تحقیق (براساس گزارش سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران).

جدول ۳ طرح‌های در دست بهره‌برداری ایدرو را در طول برنامه ششم توسعه نشان می‌دهد. بر این اساس، ایدرو در حال حاضر، ۸ طرح در دست اجرا دارد. این طرح‌ها در حوزه نوسازی و بازسازی صنایع، صنایع پیشرفته، نفت، گاز و انرژی و ایجاد زیرساخت‌های صنعتی هستند که حوزه آخر در قالب حوزه‌های راهبردی صنعتی قرار ندارد.

نمودار ۱۰. وضعیت پیشرفت طرح‌های در دست اجرای ایدرو در برنامه ششم توسعه

مأخذ: یافته‌های تحقیق (براساس گزارش سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران).

پیشرفت فیزیکی و کمترین تأخیر را داشته‌اند، در مقابل طرح‌های حوزه حمل و نقل که در دوره تحول، اهمیت بالایی داشته و بخشی از مأموریت ایدرو را تشکیل داده بود، با کمترین توجه و بیشترین تأخیر روبه‌رو شده است.

۳-۳. طرح‌های در دست مطالعه

در آخرین بخش بررسی، طرح‌های مطالعاتی که هنوز فرایند اجرایی آنها آغاز نشده است مرور شده، اطلاعات این طرح‌ها در جدول ۴ ارائه شده است.

نمودار ۱۰ وضعیت طرح‌های در حال اجرا و نیمه‌تمام ایدرو تا پایان سال ۱۴۰۰ را نشان می‌دهد. بر این اساس، از میان ۸ طرح در دست اجرا، در حالی که باید تا انتهای سال ۱۴۰۰ پیشرفت فیزیکی سه طرح به بیش از ۸۰ درصد می‌رسید، تنها یک طرح به این میزان پیشرفت دست یافته است. سه طرح به پیشرفت بیش از ۶۰ درصد و یک طرح به پیشرفت ۵۰ درصد رسیده‌اند و سه طرح باقی‌مانده با پیشرفت کمتر از ۲۰ درصد روبه‌رو هستند که در این میان، فرایند اجرایی طرح آخر، هنوز در آغاز راه بوده و با حدود ۷۰ درصد تأخیر نسبت به روند هدفگذاری شده روبه‌رو است. بر این اساس می‌توان گفت که طرح‌های حوزه صنایع پیشرفته و زیرساخت‌های صنعتی در حوزه طرح‌های نیمه‌تمام بیشترین

جدول ۴. طرح های در دست مطالعه ایدرو (تا انتهای سال ۱۴۰۰)

حوزه	طرح مطالعاتی
صنایع پیشرفته	طرح تولید کاغذ مصنوعی به روش BOPP با استفاده از کربنات کلسیم بالا
	طرح احداث واحد تولید فروکتوز از ذرت در استان اردبیل
	طرح احداث واحد تولید فروکتوز از گندم در استان اردبیل
	طرح احداث واحد تولید انواع ظروف شیشه ای بطری و دهان گشاد (جار) در استان اردبیل
صنایع حمل و نقل	طرح استحصال آلکالوئیدهای دارویی از کشفیات مواد مخدر در استان سیستان و بلوچستان با اولویت منطقه زابل
	طرح کسب و کار تأسیس تاکسی هوایی
	طرح توسعه جهت تولید چرخ واگن اسفراین
نفت، گاز و انرژی	طرح ساخت موتورهای چهارزمانه بنزینی
	تکمیل و توسعه بخش های تعمیرات و نوسازی جهت ساخت و تعمیر کشتی های نفتکش VLCC, ULCC و حمل LNG و حوض خشک و کارگاه های پشتیبان شرکت ایزویکو
نوسازی و بازسازی صنایع	طرح تولید نخ ویسکوز و نخ مخلوط شرکت نساجی ترنج نرگس طبس
	طرح احداث واحد تولید میلگرد، کلاف و تسمه در گرید آلیاژی

مأخذ: گزارش سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران.

بر اساس اطلاعات جدول ۴، ۱۱ طرح مطالعاتی که عمدتاً در حوزه صنایع پیشرفته و حمل و نقل است، طرح های مطالعاتی اصلی ایدرو را تشکیل می دهند. این در حالی است که پروژه های به بهره برداری رسیده ایدرو در دوره برنامه ششم بیشتر در حوزه نوسازی و بازسازی سایر صنایع و طرح های نیمه تمام آن در حوزه صنایع پیشرفته و زیرساخت ها هستند.

۴. آسیب شناسی عملکرد ایدرو [ ]

در طول دو دهه گذشته در حالی که تدوین استراتژی توسعه صنعتی در ذیل سه برنامه توسعه چهارم تا ششم همواره مورد تأکید بوده و در ذیل احکام برنامه بر آن تأکید شده است،^۱ اما این مهم محقق نشده و مبنای سیاست گذاری های وزار تخانه قرار نگرفته است. همچنین در اسنادی که منتشر شده، جایگاه ایدرو نامشخص است، بنابراین می توان مهم ترین آسیب عملکرد ایدرو را فقدان استراتژی توسعه صنعتی و تعریف مأموریت راهبردی برای این سازمان در آن دانست.

شایان ذکر است که ایدرو همچنانکه در بخش دوم (مأموریت فعلی) ذکر شد، مأموریت هایی برای خود در نظر گرفته است، مأموریت هایی از قبیل توسعه مناطق محروم و ایجاد مناطق ویژه، مشارکت های بین المللی، توسعه مدیریت و توسعه صنعتی (شامل زنجیره ارزش صنایع پیشرفته، صنایع نفت و گاز و انرژی، صنایع حمل و نقل) و نوسازی و بازسازی صنایع. علی رغم ذکر این مأموریت ها به دلیل آنکه در اسناد بالادستی مأموریت مشخصی برای این سازمان ها ذکر نشده است، مأموریت های

بخش قبلی نشان داد که عملکرد ایدرو در طول سه برنامه گذشته با چالش های گسترده ای روبه رو بوده و میزان تأثیر گذاری آن در برنامه ششم توسعه به شدت کاهش یافته است. در این بخش، سه دلیل عمده برای کاهش فعالیت ها و سطح تأثیر گذاری ایدرو بررسی شده است.

۴-۱. فقدان استراتژی توسعه صنعتی

یکی از اهداف اصلی ایدرو در تمام دوره های فعالیت آن، تسریع صنعتی شدن است. منتهی این هدف هنگامی به خوبی قابل تحقق است که اولویت ها، مسیر و سیاست های صنعتی شدن از پیش مشخص شده باشد. در واقع تدوین استراتژی توسعه صنعتی به نوعی پیش نیاز تسریع توسعه صنعتی است. بدون تهیه استراتژی توسعه صنعتی که طی آن هدف گیری ها و اهداف دارای اولویت تعریف شده و نقش و وظایف سازمان های موجود در این زمینه تعریف شود، اقدامات سازمان هایی نظیر ایدرو هماهنگی لازم را با سایر سیاست گذاری های صنعتی کشور نخواهد داشت.

۱. احکام تدوین استراتژی توسعه صنعتی ذیل ماده (۲۱) قانون برنامه چهارم توسعه، ماده (۱۵۰) قانون برنامه پنجم توسعه و بند «الف» ماده (۴۶) قانون برنامه ششم توسعه مورد تأکید قرار گرفته است.

مالی مورد نیاز» و اولویت طرح‌های مربوط به «صنایع اولویت‌دار» برای اجرا در طول دوره برنامه هفتم به مجلس شورای اسلامی ارائه کند. همچنین، ایدرو پیشینه طولانی در گسترش صنایع ساخت-محور نظیر صنایع ماشین‌سازی و توسعه فناوری‌های صنایع حمل‌ونقل (خودرو) در کشور دارد، با توجه به فقدان تدوین استراتژی توسعه صنعتی، این سازمان می‌تواند بر صنایع ساخت-محور پیش‌بران شناسایی شده در مطالعات مختلف در کشور به‌ویژه صنایع ماشین‌سازی و صنایع حمل‌ونقل (خودرو) که این سازمان سابقه طولانی فعالیت در آن را دارد، فعالیت‌های گسترش خود را در قالب متولی توسعه زنجیره ارزش، بر این صنایع معطوف کرده و سطح مأموریت محوری و تقسیم کار با فعالیت‌های گسترش سایر سازمان‌های توسعه‌ای را افزایش دهد.

۴-۲. تغییر جهت‌گیری توسعه‌ای دولت و اختلال در مأموریت ایدرو

در سال ۱۳۸۶، قانون اجرای اصل چهارم و چهارم (۴۴) قانون اساسی تصویب شد و متعاقب آن سازمان‌های توسعه‌ای نظیر ایدرو ملزم شدند تا شرکت‌های خود را به بخش خصوصی واگذار کنند و پس از آن، این سازمان‌ها مکلف شدند تا سرمایه‌گذاری‌های خود را با مشارکت یا محوریت سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و تنها در قالب شریک آن انجام دهند. با وجود این براساس اصلاحاتی که در ماده (۳) این قانون در سال ۱۳۹۰ به‌عمل آمد، این سازمان‌ها مجاز شدند که در مناطق محروم یا در صنایع پیشرفته، در صورت انتشار فراخوان و عدم استقبال بخش خصوصی، به‌صورت مستقیم تا ۱۰۰ درصد پروژه از منابع خود سرمایه‌گذاری کنند. این شیوه تعریف طرح‌های سرمایه‌گذاری، فرایند آن را نیازمند گذراندن مراحل طولانی، پیچیده و دشوار ساخته و عملاً سرمایه‌گذاری در مناطق محروم و کمتر توسعه‌یافته یا صنایع پیشرفته را با موانع گوناگون مواجه کرده است.

علاوه بر این، نوع مواجهه قانون اجرای اصل چهارم و چهارم (۴۴) قانون اساسی با سازمان‌های توسعه‌ای دچار ابهام است. بررسی‌ها نشان می‌دهد این ابهام بر خاسته از فقدان تعریف حقوقی صریح برای سازمان‌های توسعه‌ای و اهداف آنها در ایران است. در ایران شرکت‌های دولتی بر سه معیار اندازه (بزرگ، متوسط و کوچک)، نحوه کنترل توسط دولت (مادر تخصصی اصلی و فرعی) و نحوه انجام امور (مادر تخصصی یا اصلی، عملیاتی یا فرعی و سایر (امور خدمات عمومی؛ امور دفاعی و امنیتی؛ امور اقتصادی؛ امور مسکن، عمران شهری و روستایی؛ امور فرهنگ، تربیت بدنی و گردشگری؛ امور سلامت و رفاه اجتماعی)) تقسیم می‌شوند (فاطمی، ۱۴۰۰). این نوع تقسیم‌بندی جایگاه سازمان‌های

ذکر شده فاقد هم‌افزایی با عملکرد سایر سازمان‌های توسعه‌ای و نیز سایر سیاست‌های بالادستی و فرابخشی کشور محسوب می‌شود.

برای غلبه بر این وضعیت پیشنهاد می‌شود، مأموریت ایدرو در دو حوزه گسترش و نوسازی، حداقل در طول برنامه هفتم به شرح زیر تعریف شود:

■ در زمینه بازسازی و نوسازی صنایع، اصلاح حکم بند «ح» ماده (۴۶) قانون برنامه ششم و اجرای آن در برنامه هفتم توسعه مورد توجه قرار گیرد.

■ در زمینه گسترش صنایع نیز تمرکز ایدرو بر توسعه زنجیره ارزش صنایع ساخت-محور و به‌ویژه صنایع ماشین‌سازی و خودروسازی می‌تواند به مأموریت محوری این سازمان کمک کند.

بند «ح» ماده (۴۶) قانون برنامه ششم توسعه، نوسازی و بازسازی صنایع را به‌عنوان یک وظیفه دولت در طول برنامه معرفی کرده بود، «به‌نحوی که منجر به کاهش مصرف و شدت انرژی و آلاینده‌گی و افزایش بازدهی و ارتقای کیفیت تولیدات داخلی و رقابت‌پذیری آنها شود»^۱. شایان ذکر است که وزارت صمت طی نامه ۱۷۷۹۸۵/۶۰ مورخ ۱۳۹۶/۸/۸ طرح‌های پیشنهادی خود را به‌همراه اطلاعات مربوط به منابع مورد نیاز (ارزی-ریالی) مشتمل بر ۴۳ طرح به دولت ارسال کرد. در انتخاب این ۴۳ طرح، اولویت‌هایی نظیر «ارزش‌افزوده بیشتر»، «صادراتی بودن محصول واحد تولیدی به‌استثنای صادرکنندگان مواد اولیه و خام»، «پیش‌بران بودن» و «برخورداری از توان اشتغال‌زایی» مطرح شده‌اند. همچنین برای اجرای این طرح‌ها، تهیه فراخوان، ایجاد ساختار و فرایند مناسب در سامانه بهین‌یاب و اعطای تسهیلات ارزی و ریالی مورد توجه قرار گرفته بود.

فراتر از این طرح‌ها، بخش زیادی از صنایع کشور با مشکل عقب‌افتادگی فناوریانه و فعالیت با فناوری منسوخ روبه‌رو هستند، مأموریت بازسازی و نوسازی فناوریانه صنایع با تکیه بر تجارب این سازمان در توسعه صنایع ماشین‌سازی ضروری به‌نظر می‌رسد. این نوسازی باید به‌گونه‌ای باشد که ریسک ورود به تولید فعالیت‌ها و محصولات جدید را برای صنایع موجود کاهش دهد.

در برنامه هفتم توسعه، بند پیش‌گفته می‌تواند با انجام اصلاحات لازم و در قالب تعریف مأموریت بازسازی و نوسازی صنایع اولویت‌دار و انتخاب طرح‌ها براساس آن مجدداً تنفیذ شود. به‌عبارت دیگر، با تقسیم اقدامات مربوط به نوسازی و بازسازی صنایع به سه اقدام بازسازی، بهسازی و نوسازی، دولت موظف شود که در قالب پیوست برنامه طرح‌های مربوط به این سه اقدام را با در نظر گرفتن دو شرط «تعیین محل تأمین منابع

۱. ماده (۴۶) - به‌منظور رونق تولید، نوسازی صنایع، حمایت هدفمند از صنایع دارای اولویت سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و همچنین توسعه صادرات غیرنفتی، دولت و دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط به شرح زیر اقدام می‌کنند:

ح) وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلف است حداکثر تا پایان سال اول اجرای قانون برنامه، طرح نوسازی و بازسازی صنایع را به‌نحوی که منجر به کاهش مصرف و شدت انرژی و آلاینده‌گی و افزایش بازدهی و ارتقای کیفیت تولیدات داخلی و رقابت‌پذیری آنها شود، تدوین و پس از تصویب هیئت وزیران اجرایی نماید. دولت موظف است اقدامات حمایتی و تشویقی و همچنین تأمین تسهیلات اعتباری مورد نیاز را در قالب بودجه سنواتی پیش‌بینی کند.

می‌شود، هدف شرکت یعنی اجرای سیاست‌های راهبردی دولت مدنظر قرار گیرد. این تعریف موجب تفکیک سازمان‌هایی نظیر ایدرو، ایمیدرو و بانک‌های تخصصی (بانک مسکن، بانک صنعت و معدن، بانک توسعه صادرات، بانک توسعه تعاون و...) از شرکت‌های دولتی دیگر، نظیر شرکت‌های ارائه‌دهنده خدمات عمومی (مانند شرکت آب منطقه‌ای، شرکت برق منطقه‌ای و...) خواهد شد.

همچنین به جای محدود کردن سرمایه‌گذاری بیش از ۵۰ درصد سازمان‌های توسعه‌ای به صنایع پیشرفته یا مناطق محروم، نحوه اداره و واگذاری شرکت‌ها پس از تأسیس مورد توجه قرار گیرد، به گونه‌ای که سازمان ملزم به واگذاری شرکت‌های خود به دولت یا بخش خصوصی شده و به جای شرکت‌داری، بر اهداف توسعه صنعتی تمرکز کند.

۳-۴. کسری بودجه دولت و تخصیص ناکافی منابع حاصل از واگذاری

دست آخر در یک دهه گذشته، وقوع تحریم‌ها و کاهش منابع ارزی و ریالی دولت، از یک طرف کمک و سرمایه‌گذاری دولت در طرح‌های سازمان‌های توسعه‌ای از جمله ایدرو را به شدت کاهش داد و از طرف دیگر، موجب شد تا دولت، بخشی از منابع حاصل از واگذاری شرکت‌های ایدرو را به این سازمان برنگرداند و موجب شود تا فعالیت‌های این سازمان با اختلال مواجه شود.

بر اساس ماده (۲۹) قانون اجرای اصل چهارم و چهارم (۴۴) قانون اساسی، منابع حاصل از فروش سهام شرکت‌های دولتی به خزانه واریز و به مصارف مشخص شده ذیل این ماده تخصیص می‌یابد. بر این اساس تا آخرین گزارش‌های رسمی سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران (ایدرو) تا پایان سال ۱۴۰۰، ۷/۱۵ هزار میلیارد تومان واگذاری سهام صورت گرفته که از این مبلغ پس از کسر مبلغ سهم خزانه و دولت، ۱۱ هزار میلیارد تومان آن منابع قابل وصول معین شده در قانون است. از کل این مبلغ تاکنون ۴۰۶ میلیارد تومان به صورت نقد وصول شده و ۱۷۴ میلیارد تومان هم در قوانین بودجه سنواتی تهاتر شده است، با وجود این ۴/۱۰ هزار میلیارد تومان این منابع تاکنون وصول نشده و جزو مطالبات ایدرو از سازمان خصوصی‌سازی و دولت است.

در ۱۵ سال گذشته، بخش مهمی از شرکت‌های ایدرو توسط سازمان خصوصی‌سازی واگذار شده که برگشت منابع پیش‌بینی شده در قانون تاکنون محقق نشده است. به عبارت دقیق‌تر واگذاری‌های دارای مطالبات معوق که توسط سازمان خصوصی‌سازی انجام شده، عبارتند از:

- فروش قطعی سهام توسط سازمان خصوصی‌سازی بر اساس قانون برنامه سوم^۱ و چهارم توسعه^۲ (قبل از ابلاغ قانون از سال ۱۳۸۷ لغایت ۱۰/۱۲/۱۳۹۲،

- فروش قطعی سهام توسط سازمان خصوصی‌سازی ذیل قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهارم و چهارم (۴۴) قانون اساسی) (تبصره «۷» بند «الف» ماده (۳)،^۳

توسعه‌ای را در قوانین کشور به درستی تقسیم نمی‌کند. به نظر می‌رسد، سازمان‌های توسعه‌ای جزو شرکت‌های دولتی هستند که اجرای سیاست‌های راهبردی را برعهده دارند و هدف از ایجاد آنها «ارائه خدمات عمومی»، «تأمین کالا یا خدمات مورد نیاز دولت» یا «کسب سود و ایجاد درآمد برای دولت» نیست. توجه به این تفکیک بسیار مهم است، زیرا به‌طور مثال هنگامی که دولت از یک شرکت، انتظار سرمایه‌گذاری در صنایع راهبردی به‌منظور تقویت توسعه صنعتی کشور را داشته باشد، باید شرایطی را فراهم کند که توان مالی سرمایه‌گذاری شرکت مذکور برای سرمایه‌گذاری در سطح مطلوب حفظ شود، همچنین باید ابزارهای نظارتی و انضباطی لازم در اختیار این سازمان قرار گیرد تا از آن برای ترغیب بخش خصوصی به انجام سرمایه‌گذاری‌های مکمل در این صنایع استفاده کند.

از منظر بازتنظیم سیاست‌های توسعه، نیاز به یک بازنگری عمیق در منطق واگذاری شرکت‌ها و نیز منطق تعریف سازمان‌های توسعه‌ای احساس می‌شود. منطق واگذاری در قانون، منطق کارایی است که به همه شرکت‌ها از منظر مالکیت و مدیریت هزینه‌ها نگاه می‌کند و در آن، تفاوتی میان شرکت‌ها و منطق مالکیت دولت گذاشته نمی‌شود. در این دیدگاه موضوع نقش‌آفرینی سازمان‌های توسعه‌ای یعنی کاهش ریسک‌های سرمایه‌گذاری و بهبود شبکه‌سازی صنعتی، افزایش ظرفیت بخش خصوصی برای مدیریت واحدهای بزرگ و رفع گلوگاه‌های توسعه صنعتی و... در کشورهای در حال توسعه، مورد توجه سیاستگذاران نبوده و همین موضوع کارآمدی این قانون را در تحرک بخشی به توسعه صنعتی کشور و بهبود عملکرد سازمان‌های توسعه‌ای تحت تأثیر قرار داده است.

به نظر می‌رسد اساسنامه سازمان ایدرو، ظرفیت لازم را دارد تا این سازمان را به یک شرکت دولتی مجری سیاست‌های راهبردی دولت تبدیل کند. انجام سرمایه‌گذاری در صنایع هدف و واگذاری صنعت در سال‌های بعدی (به همراه برگشت منابع مالی) از جمله تمهیداتی است که طبق قانون تأسیس و اساسنامه سازمان برای توسعه سرمایه‌گذاری صنعتی در نظر گرفته شده است. بنابراین با رعایت تشریفات مندرج در قانون آیین‌نامه داخلی مجلس پیشنهاد می‌شود:

■ ماده (۱) قانون اجرای اصل چهارم و چهارم (۴۴) قانون اساسی با هدف افزودن تعریف شرکت‌های دولتی با تأکید بر تعریف حقوقی سازمان‌های توسعه‌ای و حدود وظایف و اختیارات آنها اصلاح شود.

■ تبصره «۳» ماده (۳) قانون اجرای اصل چهارم و چهارم (۴۴) قانون اساسی که میزان سرمایه‌گذاری و مشارکت سازمان‌های توسعه‌ای را در طرح‌ها محدود می‌کند مورد بازنگری قرار گیرد و در عوض بر واگذاری شرکت‌های ایجاد شده در مدت معین تأکید شود.

در تعریف سازمان توسعه‌ای، به جای تأکید بر میزان سهم دولت پیشنهاد

مربوطه را با در نظر گرفتن دو شرط «تعیین محل تأمین منابع مالی مورد نیاز» و اولویت طرح‌های مربوط به «صنایع اولویت‌دار» برای اجرا در طول دوره برنامه هفتم به مجلس شورای اسلامی ارائه کند.

■ در زمینه گسترش صنایع نیز تمرکز ایدرو بر توسعه زنجیره ارزش صنایع ساخت - محور می‌تواند به مأموریت محوری این سازمان کمک کند.

■ ماده (۱) قانون اجرای اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی با هدف تصریح تعریف سازمان‌های توسعه‌ای اصلاح شود. پیشنهاد می‌شود در این تعریف، به جای تأکید بر میزان سهم دولت، هدف شرکت یعنی اجرای سیاست‌های راهبردی دولت مدنظر قرار گیرد.

■ ماده (۳) قانون اجرای اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی که میزان سرمایه‌گذاری و مشارکت سازمان‌های توسعه‌ای را در طرح‌ها محدود می‌کند مورد بازنگری قرار گیرد و به جای محدود کردن سرمایه‌گذاری بیش از ۵۰ درصد سازمان‌های توسعه‌ای به صنایع پیشرفته یا مناطق محروم، نحوه اداره و واگذاری شرکت‌ها پس از تأسیس مورد توجه قرار گیرد. به گونه‌ای که سازمان ملزم به واگذاری شرکت‌های خود به دولت یا بخش خصوصی در مدت معین شود و به جای شرکت‌داری، انجام سیاست‌های راهبردی دولت را هدف گیرد.

■ همچنین بر بازگشت منابع حاصل از رد دیون سال‌های گذشته و نیز مطالعات معوق به سازمان در بودجه‌های سنواتی تصریح شود.

سازمان به شدت کاهش یابد. بررسی‌ها نشان می‌دهد، عملکرد کنونی ایدرو از چهار عامل تأثیر می‌پذیرد که عبارتند از:

۱- فقدان تدوین استراتژی توسعه صنعتی که مأموریت‌ها و اختیارات و وظایف ایدرو را در نسبت با سایر سازمان‌ها و مجموعه دستگاه‌های سیاستگذار کشور مشخص سازد.

۲- عدم تعریف صریح سازمان‌های توسعه‌ای در قوانین کشور از جمله در قانون اجرای سیاست‌های اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی که منجر به عدم تمایز این سازمان‌ها از سایر شرکت‌های دولتی شده و محدودیت‌هایی برای فعالیت این سازمان‌ها ایجاد می‌کند.

۳- عدم بازگشت منابع حاصل از واگذاری به سازمان و تخصیص ناکافی منابع به سرمایه‌گذاری‌های ایدرو که موجب کاهش سطح فعالیت‌های این سازمان می‌شود.

۴- عدم انطباق منطق خصوصی‌سازی با الزامات توسعه صنعتی که موجب شده تا خصوصی‌سازی به تسریع توسعه صنعتی منجر نشود. برای کاهش این آسیب‌ها پیشنهاد‌های زیر با رعایت تشریفات مندرج در قانون آیین‌نامه داخلی مجلس ارائه می‌شود:

■ در زمینه بازسازی و نوسازی صنایع، اصلاح حکم بند «ح» ماده (۴۶) برنامه ششم و اجرای آن در برنامه هفتم توسعه مورد توجه قرار گیرد. به عبارت دیگر، دولت موظف شود که در قالب پیوست برنامه طرح‌های

[منابع و مآخذ]

۱. ایدرو. چهل سال تلاش، عملکرد سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران از بدو تأسیس، تهران، سازمان گسترش و نوسازی ایران (ایدرو)، ۱۳۸۶.
۲. فاطمی، س. شرکت‌های دولتی: ۱. مبانی، تعریف و طبقه‌بندی، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۰.
۳. نیازمند، رضا. تکنوکراسی و سیاستگذاری اقتصادی در ایران، تهران، نشر علم، ۱۳۹۴.
۴. نیلی، مسعود و رضا علایی کلجاهی. نظام گسترش و نوسازی صنعتی (مبانی نظری نهادهای توسعه‌ای)، تهران، سازمان مدیریت صنعتی، ۱۳۹۱.
۵. نیلی، مسعود و همکاران. خلاصه مطالعات طرح «استراتژی توسعه صنعتی کشور، تهران، مؤسسه انتشارات علمی دانشگاه صنعتی شریف، ۱۳۸۲.
۶. یونیدو. استراتژی افزایش مشارکت مؤثر و رقابتی بخش صنایع کوچک و متوسط؛ در توسعه اقتصادی و صنعتی جمهوری اسلامی ایران، تهران، نشر رسا، ۱۳۸۴.

پیوست

توضیحات	ظرفیت تولید سالانه	محل اجرا	سهام سازمان (درصد)	مبلغ سرمایه‌گذاری	عنوان طرح	ردیف	سال خاتمه	قوانین برنامه‌های پنج‌ساله	
مجتمع صنعتی اسفراین	-	خراسان شمالی	100	355 میلیارد ریال	ساخت و نصب پرس 6300 تنی	۱	۱۳۸۴	قانون چهارم برنامه	
	120 هزار تن	خراسان شمالی		583 میلیارد ریال	ساخت واحد ذوب	۲			
ایجاد شرکت لوله‌گستر اسفراین	20 هزار تن در سال	خراسان شمالی	100	425.7 میلیارد ریال و 34.7 میلیون دلار	تولید لوله‌های بدون درز	۳			
طرح توسعه شرکت ماشین سازی اراک	4500 تن	مرکزی	100	57.7 میلیارد ریال و 2.23 میلیون دلار	فلزکاری سنگین	۴			
	2430 تن	مرکزی		5.88 میلیارد ریال	ایجاد کارگاه تست و رنگ دیگ بخار	۵			
شرکت نساجی فردوس که در سال 1389 واگذار شد	تولید 5000 تن انواع نخ	خراسان جنوبی- فردوس	40	186.2 میلیارد ریال	توسعه و نوسازی کارخانجات نساجی فردوس	۶			
شرکت گسترش تابان نیرو که تحت پوشش شرکت گسترش مواد پیشرفته در مراحل تصفیه می‌باشد	1570 تن در سال	شهرک صنعتی اشترجان اصفهان	40 درصد در شرکت گسترش مواد پیشرفته	38.04 میلیارد ریال	سرامیک‌های مغناطیسی	۷			
شرکت گسترش رایانه فردا که تحت شرکت گسترش انفورماتیک ایران طی سال‌های 1390- 1383 واگذار شد	20000 دستگاه	فارس- شیراز	40 درصد در شرکت گسترش انفورماتیک	125 میلیارد ریال	کلونایزر	۸			
شرکت کیش گستر تحت شرکت مگفا	-	جزیره کیش	40 درصد در شرکت مگفا	3.5 میلیارد ریال	برج فناوری اطلاعات کیش	۹			
توسط شرکت پژوهش‌گده سیستم‌های پیشرفته صنعتی که در سال 1389 واگذار شد	تولید تجهیزات الکترونیکی دقیق	آذربایجان غربی	100	30.1 میلیارد ریال	طرح میکرو ماشین ارومیه	۱۰			
توسط شرکت بازرسی کیفیت و استاندارد ایران که در سال 1389 واگذار شد	260 خودرو دیزل، 260 موتور دیزل، 780 خودرو سواری و 1040 موتور سیکلت	البرز	100	24.5 میلیارد ریال	مرکز تست آلایندگی	۱۱			
شرکت پلور سبز در سال 1389 واگذار شد	150 دستگاه	کرمان- زرنند	30	3/167 میلیارد ریال	تولید واگن‌های باری و مسافری	۱۲			
سهام سازمان در شرکت در سال 1386 واگذار شد	آشپانه تعمیرات: 40 فروند، رمپ و پارکینگ: 40 فروند، خدمات برج و باند: 30000 ساعت، خدمات سوخت‌رسانی: 750 هزار لیتر	تهران	100 درصد در شرکت صنایع هوایی ایران	18 میلیارد ریال	توسعه فرودگاه آزادی	۱۳			
واگذاری شرکت گل نقش توس در سال 1391	1 میلیون مترمربع	خراسان رضوی- مشهد	35	6/61 میلیارد ریال	چاپ سیلک روی چینی	۱۴			۱۳۸۵
شرکت آذین قالب جام واگذار شده است	4000 عدد	خراسان رضوی- مشهد	30	114 میلیارد ریال	تولید قالب‌های مصرفی در صنایع شیشه مظروف	۱۵			
شرکت نیمه‌هادی عماد در سال 1390 واگذار شده است	250000 عدد	قزوین	100 درصد در شرکت نیمه‌هادی عماد	38 میلیارد ریال	تولید سیستم- Immobi- lizer	۱۶			
شرکت بهسازان ذوب پارسیان در طول اجرا که تحت پوشش شرکت گسترش مواد پیشرفته در مراحل تصفیه می‌باشد	1000 تن در سال	اصفهان	40 درصد در شرکت گسترش مواد پیشرفته	7/14 میلیارد ریال	مفتول مغزدار	۱۷			۱۳۸۶
واگذاری شرکت سپیده جام توس در سال 1392	20890 تن	خراسان رضوی- مشهد	35	5/935 میلیارد ریال	تولید شیشه‌های پیرکس واوپال	۱۸			
شرکت نیمه‌هادی عماد در سال 1390 واگذار شده است	2 میلیون عدد	شهرک صنعتی شمس‌آباد	100 درصد در شرکت نیمه‌هادی عماد	081/85 میلیارد ریال	تولید گوشی همراه	۱۹			

قوانین برنامه های پنج ساله	سال خاتمه	ردیف	عنوان طرح	مبلغ سرمایه گذاری	سهام سازمان (درصد)	محل اجرا	ظرفیت تولید سالیانه	توضیحات
قانون چهارم برنامه	۱۳۸۷	۲۵	تولید شاتون سواری به روش آهنگری پودر	137/96 میلیارد ریال	40	خراسان رضوی- مشهد	1200 هزار عدد	واگذاری شرکت آهنگری پودر مشهد در سال 1389
		۲۱	نمونه سازی قطعات بدنه خودرو L90	900 میلیارد ریال	48	تهران	300 هزار	واگذاری شرکت توسعه صنایع خودرو در سال 1389
		۲۲	تولید پیستون به روش SLC	163 میلیارد ریال	40	قزوین	2 میلیون عدد	واگذاری شرکت کار تک سیستم در سال 1392
		۲۳	نمونه سازی قطعات خودرو- مونتاژ آمولانس	75 میلیارد ریال	40	تهران	60 دستگاه	واگذاری شرکت ایدرو لندرا در سال 1390
		۲۴	تولید رینگ آلومینیومی	98/191 میلیارد ریال	40	مرکزی- خمین	500 هزار حلقه رینگ	واگذاری شرکت رینگ چرخ آلومینیومی در سال 1392
		۲۵	ساخت برج الکترونیک شیراز	8/149 میلیارد ریال	49 درصد در شرکت مگفا	فارس- شیراز	-	شرکت برج الکترونیک شیراز در شرکت مگفا فعالیت دارد
		۲۶	تولید بیواپلیمنت های استخوانی	20 میلیارد ریال و 5/2 میلیون یورو	45 درصد در شرکت لیدکو	جزیره کیش	270 کیلوگرم	شرکت لیدکو در سال 1394 واگذار شده است
		۲۷	سیستم های حفاظتی و مراقبتی هوشمند	50 میلیارد ریال	38 درصد گسترش انفورماتیک	پارک فناوری پردیس- تهران	1350 عدد	شرکت سامانه های محافظتی هوشمند آسیا تحت پوشش شرکت گسترش انفورماتیک ایران طی سال های 1383-1392 واگذار شده است
		۲۸	ایجاد بانک خون بند ناف و تولید سلول های بنیادی قلب	37 میلیارد ریال	49 درصد در شرکت لیدکو	تهران	4500 نمونه	شرکت فناوری بن یاخته رویان تحت پوشش شرکت لیدکو در سال 1394 واگذار است
		۲۹	سیستم مدیریت ناوگان (FMS)	5/38 میلیارد ریال	49 درصد در شرکت نیمه هادی عماد	تهران	36000 طرح آنلاین و 14000 طرح آفلاین	شرکت ره نگار فردا که تحت پوشش شرکت نیمه هادی عماد در سال 1390 واگذار شده است
	۱۳۸۸	۳۰	توسعه فازهای 6، 7 و 8 میدان گازی پارس جنوبی	77/1 میلیارد دلار	از طریق شرکت مدیریت طرح های صنعتی که 100 درصد سهام آن متعلق بایدرو است	عسلویه	تولید روزانه 104 میلیون مترمکعب گاز ترش و خشک، تولید روزانه 120 هزار بشکه میعانات گازی و تولید سالیانه 2/1 میلیون تن گاز مایع	کارفرما: شرکت نفت و گاز پارس شرکای کنسرسیوم: ایدرو، TOYO، GC، ژاپن و DAELIM کره جنوبی
		۳۱	مخازن داده ها و کسب و کار هوشمند	86/4 میلیارد ریال	100 درصد در شرکت مگفا	تهران	14 پروژه	در شرکت مگفا انجام شده است
		۳۲	تولید لوله های GRP	6/251 میلیارد ریال	50	آذربایجان شرقی - مرند	15 هزار تن	واگذاری شرکت عالم آرا در سال 1390-1391
		۳۳	تولید قطعات به روش آهنگری گرم	64 میلیارد ریال	40	سیستان بلوچستان- زابل	5000 تن	شرکت تفتان قالب هنوز واگذار نشده است
		۳۴	تولید مبردها	113 میلیارد ریال	100 درصد در شرکت گسترش مواد پیشرفته	قزوین	6700 تن	شرکت گسترش گازهای برودتی پارسین که تحت پوشش شرکت گسترش مواد پیشرفته در مراحل تصفیه می باشد
		۳۵	تولید کود بیولوژیک	9/23 میلیارد ریال	40 درصد در شرکت لیدکو	آذربایجان شرقی	900 تن	شرکت صنایع زیست فناوری کارا تحت پوشش شرکت لیدکو در سال 1394 واگذار شده است
		۳۶	طرح تولید ایربرگ خودرو	54/68 میلیارد ریال	100 درصد در شرکت نیمه هادی عماد	قزوین	115000 عدد	شرکت نیمه هادی عماد در سال 1390 واگذار شده است
		۳۷	تولید پلی استر پلی ال	117 میلیارد ریال	51	لرستان- الیگودرز	10 هزار تن	واگذاری شرکت صنعت پلی استر لرستان در سال 1389
		۳۸	تولید درب و پنجره UPVC	179 میلیارد ریال	49	خراسان- قائن	5 هزار تن	واگذاری شرکت گسترش صنایع قائن در سال 1389
		۱۳۸۹						

قوانین برنامه‌های پنج‌ساله	سال خاتمه	ردیف	عنوان طرح	مبلغ سرمایه‌گذاری	سهام سازمان (درصد)	محل اجرا	ظرفیت تولید سالانه	توضیحات
قانون برنامه پنجم	۱۳۹۰	۳۹	تولید خمیرمایه خشک	۱۵۹ میلیارد ریال	۴۵	کرمانشاه- اسلام‌آباد	۴۰۰۰ تن	سهام سازمان در شرکت پاک‌مایه کرمانشاه و آغاز شد ولی به دلیل انصراف خریدار به سازمان عودت شد
		۴۰	تولید انواع کاشی در کرمانشاه	۵۳۳ میلیارد ریال	۴۰	کرمانشاه- اسلام‌آباد غرب	۱۵ میلیون مترمربع کاشی و ۵ میلیون قطعات ویژه	واگذاری شرکت کاشی کاژه در سال ۱۳۸۹
		۴۱	تولید تجهیزات پیشرفته پزشکی	۴۲ میلیارد ریال	۴۵ درصد در شرکت نیمه‌هادی عماد	فارس	۳۰۰۰ عدد سرنگ پمپ، ۳۰۰۰ عدد پالس اکسیمتر، ۵۰ عدد الکترو کاردیوگراف	شرکت جهان طب پیشرو تکه تحت پوشش شرکت نیمه‌هادی عماد در سال ۱۳۹۰ واگذار شده است
		۴۲	صمغ بیولوژیک گزانتان	۱۹ میلیارد ریال	۴۹ درصد در شرکت لیدکو	آذربایجان شرقی	تولید ۱۰۰ تن صمغ زانتان در دو گرید خوراکی و صنعتی	شرکت گام‌تک تبریز تحت پوشش شرکت لیدکو واگذار شده است
		۴۳	تولید بیوایمپلنت‌های قلبی و عروقی	۱۹ میلیارد ریال	۴۵ درصد در شرکت لیدکو	جزیره کیش	۲۱۴۰ پروسیجر	شرکت همانندساز بافت کیش تحت پوشش شرکت لیدکو در سال ۱۳۹۴ واگذار شده است
		۴۴	تولید بیوایمپلنت تاندون لیگامان	۱/۳۰ میلیارد ریال	۴۵ درصد در شرکت لیدکو	جزیره کیش	۴۰۰۰ پروسیجر	
		۴۵	تولید واکسن تب برفکی	۸۹ میلیارد ریال	۴۹ درصد در شرکت لیدکو	آذربایجان غربی- مهاباد	۸۰ میلیون دوز	شرکت فرآورده‌های زیستی روناک تحت پوشش شرکت لیدکو در سال ۱۳۹۴ واگذار شده است
		۴۶	تولید کاشی گرانیتی در کاشمر	۴۸۶ میلیارد ریال	۴۹	خراسان رضوی- کاشمر	۱۰ میلیون مترمربع	واگذاری شرکت زهره کاشمر در سال ۱۳۹۳
		۴۷	تولید بیستون خودرو	۷/۱۶۳ میلیارد ریال	۴۰	قزوین	۲ میلیون عدد	واگذاری شرکت کارک سیستم در سال ۱۳۹۲
		۴۸	تولید انواع پارچه پرده‌ای	۷/۱۸۹ میلیارد ریال	۱۷	سمنان	۲۷۰۰ هزار متر	واگذاری شرکت الگانت سمنان در سال ۱۳۹۰
		۴۹	تولید چراغ خودرو	۵۲ میلیارد ریال	۴۰	کرمان-بم	۲/۷۵ میلیون عدد	واگذاری شرکت چراغ دانش در سال ۱۳۹۲
		۵۰	تولید الیاف پیشرفته کربن	۸۴۲ میلیارد ریال	۴۷	گیلان-رشت	۶۰۰ تن الیاف پهن ویژه و ۱۵۰ تن الیاف کربن	در سال ۱۳۹۳ فاز اول به اتمام رسید و سپس واگذار شده است
		۵۱	نوسازی شرکت فرآورده‌های غذایی و قند یاسوج	۱۶۳ میلیارد ریال	-	کهگیلویه و بویراحمد	پس از اجرای نوسازی توسط سازمان خصوصی‌سازی واگذار شد	
		۵۲	ساخت دایکست منیزیم	۱۹۹ میلیارد ریال	۴۰	قزوین	۶۰۰ تن	فاز اول خاتمه یافته و شرکت منیزیم گستر ارباش در سال ۱۳۹۷ واگذار شده است
۵۳	بازسازی، نوسازی و توسعه ظرفیت شرکت کشت و صنعت هفت‌تپه	۱۶۳۸ میلیارد ریال	-	خوزستان	در سال ۱۳۹۴ اقدامات بازسازی و نوسازی انجام شده است			
۵۴	طرح نوسازی در شرکت نساجی قائم‌شهر	۱۴۵ میلیارد ریال	-	مازندران	انواع نخ‌پنبه‌ای با ظرفیت تولید ۶ هزار تن	شرکت در سال ۱۳۹۵ واگذار شد		
۵۵	ساخت دستگاه همودالیز	۶/۲۱ میلیارد ریال	۴۹	تهران	ساخت ۲۰۰ دستگاه در سال	۱۰ دستگاه ساخته شده است شرکت بهینه‌گستر آریا طب در جریان واگذاری توسط سازمان خصوصی‌سازی است		
۵۶	تولید حلال‌های صنعتی	۸۹۰ میلیارد ریال	۴۲	سمنان-ایوانکی	تولید ۳۷۵۰ تن	در سال ۱۳۹۵ فاز اول به اتمام رسید و سپس واگذار شده است		
۵۷	ساخت شیرهای کنترلی	۴۰۷ میلیارد ریال	۱۹	تهران	۵۲۵۹ دستگاه	شرکت توسعه شیرآلات صنعتی نیک‌گستر در جریان واگذاری است		
۵۸	پروژه پیمانکاری-فاز ۱۷ و ۱۸ توسعه میدان گازی پارس جنوبی	مبلغ پیمان ۳/۵۶۵ میلیون دلار		عسلویه	از طریق شرکت مدیریت طرح‌های صنعتی که ۱۰۰ درصد سهام آن متعلق با ایدرو است	کارفرما: شرکت نفت و گاز پارس شرکای کنسرسیوم: ایدرو، مهندسی و ساخت نفت، مهندسی و ساخت تأسیسات دریایی شیرین		
۵۹	بازسازی و نوسازی قند دزفول	۳۱۰ میلیارد ریال	-	خوزستان-شوش	بازسازی الکتروموتورها، انواع پمپ، گیربکس، کنترل ولو اتومات و...	بعد از اتمام عملیات بازسازی به مالکین تحویل شد		
۶۰	تولید انواع بیوایمپلنت‌ها	۱۰ میلیون دلار	۴۰	تهران-کرمانشاه	۵۰ هزار عدد بیوایمپلنت استخوانی ۲۵۰ عدد بیوایمپلنت قلبی-عروقی ۱۱۰۰ عدد بیوایمپلنت تاندون-لیگامان	فاز زرد سایت‌های کرمانشاه و شمس‌آباد تهران بهره‌برداری شده است		
۶۱	نوسازی خط ریسندگی شرکت گسترش صنایع بلوچ	۶/۵ میلیون یورو و ۷۵۰ میلیارد ریال	۱۰۰	استان سیستان و بلوچستان-ایرانشهر	تولید ۱۵ تن نخ در روز	-		
۶۲	تکمیل طرح مجتمع صنعتی اسفراین (طرح تکمیلی اسفراین)	۹۴ میلیون یورو و ۳۷۴ میلیارد ریال	۱۰۰	خراسان شمالی	افزایش ظرفیت ۶۰ هزار تن در سال (از ۱۲۰ هزار تن به ۱۸۰ هزار تن)	-		

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc@majles.ir